

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ЕКСПЕРТИЗА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ ПАМ'ЯТІ С. КОСИНО

Товт Цінтіа Ноємі Норбертівна
Студентка II-го курсу
Освітня програма «Мова і література угорська»
Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»
Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри
Протокол № 107 / 14.10.2024.

Науковий керівник:

Кейс Маргаріта Юрїївна
кандидат наук, доцент

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року
Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
Експертиза інтерпретації інтелектуальної культурної спадщини в
індивідуальній пам'яті с. Косино
Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II -го курсу

Товт Цінтіа Носмі Норбертівна

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Науковий керівник: **Кейс Маргаріта Юрїївна,**

кандидат наук, доцент

Рецензент: **Гал Одел Федорівна,**

доктор філософії, доцент

Берегове
2025

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG INTERPRETÁCIÓJÁNAK
VIZSGÁLATA AZ EGYÉNI EMLÉKEZETBEN MEZŐKASZONYBAN**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Tóth Cintia Noémi

MA II. évfolyamos magyar nyelv és irodalom

szakos hallgató

Témavezető: Dr. Kész Margit,

kandidátus, docens

Recenzens: Dr. Gál Adél,

PhD, docens

Beregszász – 2025

Зміст

I.	ВСТУП	6
1.1.	Предмет і мета моєї роботи	6
1.1.	Гіпотеза.....	7
II.	ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОСЕЛЕННЯ	8
2.1.	Видатні люди Мезьокасоні.....	11
III.	ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	13
3.1.	Визначення культурної спадщини	15
3.2.	Зміна концепції культурної спадщини.....	18
3.3.	Народні звичаї у світі літератури	20
IV.	ПЕРЕЛОМНИЙ МОМЕНТ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ	23
4.1.	Традиційний життєвий цикл.....	23
4.1.1.	Торговець.....	25
4.1.2.	Залицяння і пропозиція.....	28
4.1.3.	Солдатський марш	30
4.1.4.	Весілля.....	33
4.1.5.	Похорон.....	37
4.2.	Святкові звичаї.....	41
4.2.1.	Великдень	41
4.2.2.	Травнева ніч	44
4.2.3.	Різдво	45
4.3.	Робота і побут.....	46
4.3.1.	Забій свиней	50
4.3.2.	Випічка хліба.....	51
4.3.3.	Вінтаж.....	52
V.	КОСА ЯК НОСІЙ ПАМ'ЯТІ	53
5.1.	Фото в якості інформаційних конвеєрів.....	54
5.2.	Методи інтерв'ю	57
VI.	РЕЗЮМЕ	58
	Бібліографія.....	59
	Резюме.....	63
	Питання на співбесіді	64
	Додаток.....	65

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	6
1.1.A munka tárgya és célja	6
1.2..Hipotézisek	7
II. TELEPÜLÉSBEMUTATÁS	8
2.1.Mezőkaszony kiemelkedő személyei	11
III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	13
3.1.Kulturális örökség definíciója.....	15
3.2.A kulturális örökség újragondolása.....	18
3.3.Népszokások az irodalom világában.....	20
IV. AZ EMBERÉLET FORDULÓPONTJAI	23
4.1.Az életkörü forgás hagyományai	23
4.1.1.Keresztelő	25
4.1.2.Udvarlás és lánykérő	28
4.1.3.Katonának vonulás.	30
4.1.4.Lakodalom	33
4.1.5.Temetés.....	37
4.2.Ünnepi szokások	41
4.2.1.Húsvét.....	41
4.2.2.Május éjszakája	44
4.2.3.Karácsony	45
4.3.Munka és mindennapok.....	46
4.3.1.Disznóvágás	50
4.3.2.Kenyérsütés.....	51
4.3.3.Szüret.....	52
V. A CSALÁD MINT EMLÉKEZET HORDOZÓ	53
5.1.Fotók mint információt átadó anyagok.....	54
5.2.Interjú módszerek	57
VI. ÖSSZEGZÉS	58
Irodalomjegyzék	59
Резюме	63
Interjú kérdések	64
Melléklet	65

I. BEVEZETÉS

Dolgozatomban a szellemi kulturális élet interpretációjának vizsgálatán dolgoztam, amelyeket a népszokások, hagyományok kutatásán keresztül valósítottam meg. A kulturális szellemi vetület a közösségek egyik legfontosabb része, hiszen minden múltból származó emlék vagy akár tárgyak is igazán értékesek számunkra. Szokások, ünnepi rítusok és hagyományok amelyek generációról generációra öröklődnek.

Kutatásom első fázisában arra törekedtem, hogy feltérképezsem, hogy őrződtek meg a hagyományok és miként értelmezik, hogyan élik meg, illetve elevenítik fel az emlékeket. A kutatás helyszínéül Mezőkaszonyt választottam, azt a falut ahol születtem és élek is. A közösség több mint ezer éves múlttal rendelkezik és a lakosság mai napig többségben magyar ajkú. A dolgozatom során bemutatásra kerül, hogy a faluban élő családtagjaim emlékezetei mennyire tükrözik azokat a változásokat amelyek a társadalmi és kulturális viszonyokat tükrözi.

Dolgozatom alapjául az 1940-es és 1950-es években született családtagok személyes tapasztalatait mutatom be. A vizsgálatom középpontjában az 1955 és 1970 közötti évtizedek állnak, amelyek meghatározóak voltak a szellemi kulturális élet alakulásában. Adatközlőim e korszakot gyermekként, fiataalként és fiatal felnőttként éltek még, így emlékeik hiteles forrásként szolgálnak a korszak bemutatásához.

1.1 A munka tárgya és célja

A dolgozat célja nem csak a múlt rekonstruálása volt, hanem az is, hogy miként őrződtek meg a hagyományok és miben változtak vagy akár egyes szokások már nincsenek is jelen az ünnepnapokon sem. Ezen kívül külön figyelmet fordítottam arra, hogy az emberek életében milyen szerepet töltenek be ezek a szokások, helyi hagyományok.

A vizsgálat során az interjúalanyok a saját életükön keresztül mesélték el a falu kulturális múltját fényképek segítségével, amelyek azért váltak hasznunkra, mert elősegítették az emlékek felidézését.

A munkám egy kvalitatív kutatási módon épül fel, amelyben félig strukturált interjúkat készítettem a mezőkaszonyban élőemberekkel. Fontos szerepet töltött be a

munkám során az interjúk tartalma, az alanyok beszédmódja illetve az értelmezési keretekre is figyelemmel voltam. Mezőkaszony jól bemutatja, hogy még egy kisebb faluban is megfigyelhetők különböző szellemi értékek, amelyek túlmutatnak az egyéni tapasztalatokon.

A dolgozatom három fő részből áll. Az első fejezetben bemutatom a kutatás elméleti és módszertani részeit valamint a témához illő szakirodalmakat. A második részben az interjúk elemzése kerül bemutatásra, amelyben kiemelt szerepet kapnak az emlékezet helyi, nyelvi és tárgyi megformálásai. Végül a harmadik rész a következtetéseket és az összegzést foglalja magába, különös tekintettel arra, hogyan segíthetik az egyéni emlékezetek a kulturális örökség vizsgálatát és megértését.

1.2. Hipotézisek

Feltételezésem szerint azon hagyományok és szokások amelyek az 1960-1970-es évek között részei voltak a hétköznapiaknak, mára már a negyede élő szokás csak és a többi emlékezetben őrizzük. Úgy vélem, hogy ezek a hagyományok amelyek bár változtak már az idő során, tovább élnek a szóbeli emlékezetben és a családok szívében. Vizsgálatom során arra keresem a választ, hogy mely hagyományos szokáselemek maradtak fenn, melyek vesztek el és mi az ami meghatározza ezek sorsát. Különösen fontosnak tartom, hogy a tartom annak feltárását és, hogy milyen szerepet játszik az emlékezés és az identitásmegőrzés a hagyományok továbbélésében.

II. TELEPÜLÉSBEMUTATÁS

A település nevével kapcsolatban több állítás van, mivel egyesek szerint a szláv Kosink személynévből származik, míg a másik oldal a védőszentjéről, Szent Katalinról vagyis Kata asszonyról kapta a nevét. Így a névben szereplő előtag szimbolizálja, hogy településünk egykor mezőváros volt. 1332-ben Cassan néven említették falunkat.¹

1086-ban itt győzte le Szent László király a kunokat. A 13. században egy templomot építettek oda, előtte viszont a csata helyén egy kápolna volt. 1496-ban már mezővárosnak nyilvánították s ezt követően 1566-ban a tatárok felégették.²

A környező településekhez képest Mezőkaszony viszonylag korán rendelkezett iskolával, hiszen már az 1600-as évektől kezdődően lehetőség nyílt a gyermekek számára az oktatásban való részvételre. Híresek voltak a településen zajló Miklós-napi vásárok, amelyek a Kiniczky Miklós nevéhez fűződtek. Településünk egykor járásbírószékhely is volt.³

A XV. században a Mátyás kori térképen fel volt tüntetve Kaszony, míg Nyíregyháza akkor még nem. A Czudarok, a Debrődiek, a Keszik, a Matucsinaiak, a Jacskiak, a Heteiek már a mohácsi vész előtt letelepedtek Kaszony határai. 1862-ben kiállított okmányban olvashatunk arról, hogy hivatalosan is Mezőkaszonynak nevezik el a települést.⁴

Ekkor 26 falu tartozott hozzá és járási központtá tették. A településen ekkor már megtalálható volt a szolgabíróság, törvényszék, illetve börtön is. Mindemellett működtek kocsmák, vendéglők, harminchét bolt, négy bank, kettő nyomda és egy gyógyszerár aminek a nyitása 1864-re tehető.⁵

¹ https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=101:-mezkaszony-tort&catid=273:a-telepueles-bemutatas&Itemid=1367&lang=uk (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

² <https://www.wikiwand.com/hu/articles/Mez%C5%91kaszony> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

³ https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/a-nap-kepe-mezokaszonny/?utm_source (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

⁴ https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/a-nap-kepe-mezokaszonny/?utm_source (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

⁵ https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=101:-mezkaszony-tort&catid=273:a-telepueles-bemutatas&Itemid=1367&lang=uk (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

Mezőkaszony gazdasági oldalát tekintve mindig fontos szerepet játszott a szőlőtermesztés. A szőlőkből különböző borokat készítettek, illetve a savanykás íz világnak köszönhetően pezsgőket is készítettek, amelyeket Olaszországba is exportáltak. A Gorbacsov-féle szesztilalom bevezetésével megszűnt a termelés, és azt ültetvényekből származó szőlőtőkékéből gyertyatartókat készítettek. Ma már csak az idősebb korosztály emlékeiben vannak meg az akkori borospincék, szőlőültetvények, mivel mind megsemmisültek.⁶

Az első világháború idején húsz kaszonyi lakost követelt. 1944 nyarán a náci üldözés következtében hétszáztizennégy zsidó származású, magyar anyanyelvű kaszonyi lakost deportáltak és hurcoltak el koncentrációs táborokba. Közülük több mint négyszázan odavesztek, s csupán néhányan térhettek vissza szülőfalujukba.⁷

1944-ben 2658 fő volt számon tartva Mezőkaszony lakosságaként. Az 1945. július 2. lista alapján 368 férfit tartottak hadifolyoglágerben. Magyarország és Románia területén az alábbi településeken tartották őket fogságban. Románia: Máramarossziget, Temesvár, Foksány. Magyarországon: Cegléd, Budapest, Zalaegerszeg, stb települések sorolhatóak ide. A közösség tagja közül sokan soha nem tértek vissza, s nem lehetett tudni sorsukról semmit. A négy férfi akiről tudni lehetett, hogy mártírhálált haltak: Tóth József, Tar Árpád, Darcsi János és Badalovics Ferenc. A száznegyvenkilenc férfiről akiket a szovjet hadifogságba hurcoltak, napjainkba sem tudható semmi róluk. A hozzátartozók sok esetben próbálkoztak a fogságból való kiszabadítással, de többnyire fölösleges megindulás volt, hisz nem jártak sikerrel. Akik az 1944. november 18-i regisztaráción szlováknak, zsidónak vagy ukránnak titulálta magát, mentesült az elhurcolás alól. Horváth Gyula, Hegedűs Zsigmond és Petneházy István voltak azok akik ezen időszak kutatásával foglalkoztak. Horváth Gyula irodalmi szemszögből is megközelítette a történeteket, mivel fontos szerepet töltött be az életében. Házról-házra járva gyűjtötték a túlélő áldozatok neveit 1983

⁶ https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=101:-mezkaszony-tort&catid=273:a-telepueles-bemutatas&Itemid=1367&lang=uk (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

⁷ <https://genius-ja.uz.ua/images/files/patakigszakdolgozat-kaszoniyikistersegvegleges-gabor-pataki.pdf> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

és 1993 között. A három kutató munkája gyümölcseként emlékművet állítottak Mezőkaszonyba a sztálinizmus és a második világháború áldozatainak emlékére.⁸

2020. január 9-én hivatalosan is megalakult a Mezőkaszonyi kistérség önkormányzata, amely öt korábbi községi tanács egyesülésével jött létre. Az alakuló ülésen esküt tett Tóth Sándor, a település megválasztott polgármestere, aki korábban a Mezőkaszonyi Községi Tanács elnöki tisztségét töltötte be. A jelenlévő huszonkettő képviselő is átvette kinevezését, majd az első tanácsülés során tizenhárom napirendi pontban született döntés. Az ülésen megválasztották a három alpolgármestert, egy sztarosztát, valamint egy tizenegy tagú végrehajtó bizottságot, továbbá megalakították a tanács négy állandó szakbizottságát is.⁹

Méltó tisztelettel emlékeztek meg Szent István királyról 2021. augusztus 20-án a beregszászi járásban található Kaszony községben. A település központjában került sor államalapító királyunk mellszobrának felavatására, amely a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet közreműködésével, valamint Túri Török Tibor magyarországi szobrászművész nagylelkű felajánlásával valósult meg. A templombúcsú és a körmenet lezárását követően Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Megyei Tanács képviselője és a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet elnöke, Szilágyi Mátyás, Magyarország beregszászi főkonzulja, valamint Majnek Antal megyés püspök közösen leplezték le a mellszobrot, amelyet az egykori mezőváros központjában, a Kaszonyi Arany János Líceum közelében található téren állítottak fel.¹⁰

A vizsgált település életében, ahogy egész Kárpátalja lakosságának körében, jelentős változásokat hozott a 2022 februárjában kitört orosz-ukrán háború. A konfliktus egyik legszembetűnőbb következménye a falvak elnéptelenedése, valamint a korábbinál intenzívebb kivándorlási hullám. Dolgozatomban nem vizsgálom a közösségre gyakorolt hatást, így e tekintetben összehasonlítást sem végzek.

⁸ Dupka György, 2014: 74-76

⁹ <https://kmksz.com.ua/2020/01/14/megalakult-a-mezokaszonyi-kistersegi-tanacs-kerdojelekkel/> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

¹⁰ <https://life.karpat.in.ua/?p=68246&lang=hu> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

2.1. Mezőkaszony kiemelkedő személyei

Településünk számos olyan ember nevével büszkélkedhet melyek nagyrészt ismertek.

Született 1861-ben Paksi Mihály aki Sárospatakon tevékenykedett mint fizika tanár. Itt született az egykori református lelkész Kaszonyi Herceg János. Utassy Károly honvédőrnagy 1884-ben itt tért örök nyugalomra. Horthy Béla akit a magyar festészet által említhetünk, 1869. február 4-én született településünkön.

1959. február 16-án itt született Nagy Ferenc orosz-francia szakos tanár, aki 2023-ig gimnáziumi tanárként dolgozott Miskolcon.¹¹

Klein György, rákkutató professzor Mezőkaszonyban született 1925-ben. Családjával a későbbiekben Budapestre költöznek s ezáltal már gimnáziumi éveit ott kezdte. Az orvosi tanulmányait Szegeden és Budapesten folytatta, ahol sikeresen diplomához jutott. A későbbiekben Tagja lett az Amerikai Művészeti és Tudományos Akadémiának, a Magyar Tudományos Akadémiának, a Svéd Királyi Tudományos Akadémiának, az USA Nemzeti Tudományos Akadémiájának, az Élettani orvosi Nobel Bizottságnak. 1991-ben látogatott el utoljára Mezőkaszonyba.¹²

A mai napig működő Kaszonyi Arany János Líceum épületét 1904-ben építették. Az akkori korban ez az iskola volt az úgymond legjobban berendezett épület. Voltak melléképületei, amelyeket más pozíciók betöltésére adtak ki, arra is volt eset, hogy a helyi bíróság került kihelyezésre az egyik szárnyába. 1953-ban az intézmény megkapta a középiskolai rangot és innentől számítva magyar nyelven folytak az érettségiztetések. 2021-ben kapta meg a Kaszonyi Arany János Líceum nevet.¹³

Adatgyűjtésem alatt adatközlőm elmesélte, hogy a településen élő emberek életére a rendszerváltás többnyire negatív hatással volt. Az emberek többsége mivel a kolhozban dolgozott ezáltal egyik napról a másikra sokan munka nélkül maradtak. Azon személyek akik még továbbra is dolgozhattak, sok esetben akár hat hónapig is fizetés nélkül próbáltak megélni. A nyugdíjakat sem folyósították rendszeresen, annak csak töredékét.

¹¹ <https://www.wikiwand.com/hu/articles/Mez%C5%91kaszony> (A letöltés dátuma: 2025.03.16.)

¹² <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-klein-gyorgy-mezokaszony-szulotte/> (A letöltés dátuma: 2025.03.16.)

¹³ <https://www.karpatinfo.net/> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

Mindemellett voltak olyanok, akik számára a rendszerváltás kedvező fordulatot hozott, különböző lehetőségek nyíltak meg előttük. ¹⁴

A Mezőkaszonyi határátkelő 1989-ben nyitotta meg kapuit. A lakosság számára nagy változást hozott, megkönnyítette sokak életét. Korlátozás nélkül mehetek az emberek külföldre, ahol munkát is vállaltak. A határnyitást követően az emberek számára lehetőség nyílt különböző élelmiszerek és háztartási cikkek megvásárolására is. Az emberek foglalkoztak balterkereskedelemmel is. ¹⁵

¹⁴ Komári Magdolna, 1943

¹⁵ Komári Magdolna, 1943

III. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az adatgyűjtés megkezdése előtt áttekintettem a témámhoz kapcsolódó szakirodalmakat. A 20.században keletkeztek a népszokásokhoz fűződő szakirodalmak amelyekben a különböző szokásokról hagyományokról olvashatunk.

György Péter megfogalmazásában olvashatunk a kulturális örökség és a közvagyon fogalmának az összetettségéről, ami rámutat arra, hogy ezek értelmezése sokféle szakterület eltérő megközelítésein keresztül bontakozik ki. Fő célja a fogalmak működésének bemutatása és szerepe különböző kulturális, történelmi kontextusokba. Kiemeli, hogy a kulturális örökségek sorsa az az intézmények gyakorlati tevékenysége révén alakul. Tehát az örökség nem a múlt hagyatéka, hanem a jelenben újraértelmezett és hasznosított tudás. György Péter különös hangsúlyt fektet arra, hogy a viták elkerülhetetlenek nemzeti és világörökségi keretek között. Így a tanulmányból megtudhatjuk, hogy mára a kulturális örökség fogalma túllépett a szakmai kereteken és szoros kapcsolatban van a modernitás válságával.¹⁶

Munkám során felhasználtam Fejős Zoltán gondolatait, akinek megállapítása szerint az elmúlt hét-három esztendő különös változást hozott a kulturális örökség fogalmának változásában. A fogalom jelentése fokozatosan bővül, majd ezt követően minőségi változáson is keresztül ment aminek az Unesco közgyűlésén elfogadott kulturális örökség kifejezés védelméről szóló konvenció volt 2003.októberben 17.-én. A szellemi örökség kifejezés a magyar szaknyelvben a változások után kulturális örökségként jelent meg. Itt gondolván a kézzel fogható műemlékeken kívül, a lelki és nem anyagi értékekre is. Ez a bővülés a kulturális örökség fejlődésének egyik legfontosabb állomása lett amely kiterjedt a folklór különböző műfajainak a vizsgálatára és védelmére is. Fejős Zoltán szerint a folklór védelmének kezdete már sokkal korábbra tehető, mivel elsősorban 1973-ban merült fel ez a kérdés, viszont az akkori kezdeményezés még nem járt sikerrel. Ezen

¹⁶ György Péter, 2005:7-8

tanulmányban olvashatunk arról, hogy a kulturális örökség hat lehetséges hatáson mutatható be, hogyan is építhető fel: ¹⁷

*„Elsőként az antropológia normál tudományos tevékenységére kell hivatkozni, ide értve az európai néprajz/európai etnológia munkáját és a folklórkutatást is. A szellemi örökség koncepciójának megerősödéséhez leginkább a szóbeliség, a hagyományos szokások és szertartások, a rítusok, a modernizáción átesett társadalmak normáitól eltérő értékrendszerek, helyileg érvényes ismeretek, tudáskészletek, világképek tanulmányozása számít különösen fontosnak.”*¹⁸

A népszokás fogalmát jelen dolgozatban Sebestyén Gyula közvetítésében, Réső Ensel Sándor értelmezését követve használom, aki szerint a szokás a paraszti élet mindennapi rendjét, a társadalom más osztályaitól eltérő módon, a munkát, társadalmi érintkezést és az ünnepeket is meghatározza. A népszokás valójában azoknak az ismétlődő hagyományoknak az összessége amelyek a közösség tagjainak a viselkedését irányítja, legyen itt akár szó az év vagy az élet meghatározó napjairól. A szokások segítik a közösség tagjai között erősíteni a kapcsolatokat és ezek öröklődve adódnak át generációról generációra. ¹⁹

A népszokásokkal, hiedelmekkel és a kulturális örökséggel kapcsolatban sok szakirodalom született már. A szokások fontos szegmense a hiedelemvilág. A hiedelem mindig is fontos része volt az emberi gondolkodásnak, még akkor is ha a tudomány és a tudás fejlődésével megpróbálták háttérbe szorítani. A hiedelmek mégsem tűntek el, hanem folyamatosan más keretben jelentek meg, alkalmazkodva az adott korhoz. A hiedelmek a tudással együtt élnek, sőt, egyfajta tudásnak számítanak, mert segítenek értelmezni a világot. Az embereknek mindig szükségük van rájuk és minden korszakban új formában jelennek meg. Ezért is maradnak fenn ilyen sokáig, mert az emberi gondolkodás hajlamos az előítéletekre, mindemellett a hiedelmek segítenek kialakítani az önképünket, vagyis, hogy kik is vagyunk. ²⁰Nem egyszerű dolga van annak a kutatónak, aki a népi kultúra

¹⁷ Fejős Zoltán, 2005: 69-70

¹⁸ Fejős Zoltán, 2005:70

¹⁹ Sebestyén Gyula, 1906: 32

²⁰ Keszeg Vilmos, 2013:11

összetett módszerét szeretné bemutatni. Mindemellett még nagyobb nehézséget okoz az, ha történelmi oldalról is szeretné bemutatni azt. Különösen nagy kihívás egy sokféle hagyományt őrző területen mint a Kárpát-medence. Egyszerre kell figyelembe venni a régiók sajátosságait és a változó korszakokat, ami egy nehézséget szül a kutatás során. ²¹

3.1. Kulturális örökség definíciója

A kifejezés megjelenése, hogy „szellemi örökség” a magyar szakirodalomban egy szemléletváltásra utal, ami azt takarja, hogy a kulturális örökség fogalmát már nem csak az építészeti és műemléki értékekhez sorolják, hanem tágabb értelemben már a szellemi értékek hordozójaként is tekintik. A kulturális örökség fogalmának a kibővülése néhány évtized alatt ment végbe, amit a szakirodalom egy gyors áttörésként ír le. Az 1970-es években jelent meg a szellemi örökség védelmének igénye, aminek területe a jogalkotás és a kulturális politika volt. 1973-ban Bolívia kezdeményezte a folklór szerzői jogi védelmének a kiterjesztését, de ez a megindulás még nem szült kézzelfogható eredményeket. 1989-re tehető az első jelentős dokumentum ami a „hagyományos kultúra és folklór” elnevezést kapta.

A várható szemléletváltás azt foglalja magában, hogy a kézzelfogható és a szellemi örökség egyre inkább közelíteni fog egymáshoz és ezt követően egyre fontosabbá válik a kulturális termékek jelentése. ²²

A kulturális örökség és a közvagyon olyan fogalmak, amelyek fontosak jogi és társadalmi szempontból is, ezek sorsa azoknak az intézmények kezébe van, melyek kezelik és értelmezik őket. Nem csupán az örökségek védelmezésével és megőrzésével foglalkoznak ezek az intézmények, hanem formálják is azokat, hogy értelmezhető legyen a közösség számára. A kulturális örökség tehát nem csupán passzívan létezik, hanem

²¹ Bárth Dániel, 2013:9

²² Fejős Zoltán, 2005:41-42

folyamatosan alakul és változik mivel az örökséget használó közösségek folyamatos párbeszédet folytatnak egymással. ²³

Az örökség nem csak a múlt maradványainak a megőrzéséről szól, hanem egy olyan aktív folyamat is, amelyben az emberek felismerik majd újraértelmezik a múlt jelentőségét a jelen számára. Tehát az örökség nem csak megörökölt dolog, hanem az örökösök aktív szerepe is szükséges ahhoz, hogy megmaradjon az és megfelelően legyen kezelve. Magának az örökségnek a megőrzése sokszor okozhat vitákat az örökösök között, mivel nem mindenki egy véleményen van arról, hogy mit és hogyan kell megőrizni.

Ezek a viták többnyire a nemzeti kulturális örökségek esetén merül fel, mivel minden nemzet saját értékeit szeretné megőrizni. A viták pedig pont ebből adódnak, mivel minden nemzet másként látja a saját múltját, másak a szempontok ami alapján dönthetnek arról, hogy mi méltó arra, hogy örökségnek nyilvánítsák és mi az ami nem. ²⁴

Az ukrán Kulturális és Információs Politikai Minisztérium továbbra is dokumentálja az orosz agresszió következtében megrongálódott kulturális örökségi emlékeket. 2022. február 24. és 2023. szeptember 25. között összesen 835 kulturális örökségi objektumot ért pusztítás vagy sérülés. Ebből 118 műemlék nemzeti jelentőségű, 653 helyi jelentőségű, míg 64 frissen azonosított örökségi elem. ²⁵ Az ukrán kulturális örökség jelentős része veszélybe került az orosz agresszió következtében, ezért az UNESCO 2023-ban több helyszínt – köztük Odessza történelmi központját – is felvette a veszélyeztetett világörökségi listára. Emellett 20 ukrán kulturális emléket – például a Kijev-Pecszerszka Lavrát, a Lviv történelmi központját, a Kárpátok fatemplomait vagy Tarasz Sevcsenko sírját – fokozott védelem alá helyeztek. A kulturális javak védelme érdekében Ukrajnában egyre nagyobb hangsúlyt kap a szakemberek képzése, különösen a harcok sújtotta övezetekben való műemlékvédelem és evakuálás területén. Az Ukrán Fegyveres Erők területvédelmi egységein belül külön munkacsoport foglalkozik a nemzetközi humanitárius jog előírásainak gyakorlati alkalmazásával ezen a téren.

²³ György Péter, 2005:7-8

²⁴ György Péter, 2005:7-8

²⁵ <https://www.kmu.gov.ua/news/cherez-rosiisku-ahresiiu-v-ukraini-postrazhdaly-835-pamiatok-kulturnoi-spadshchyny> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

Odesszában például egy júliusi támadás során huszonöt történelmi épület rongálódott meg. A kulturális örökség megóvása tehát nemcsak nemzeti, hanem nemzetközi szinten is kiemelt figyelmet kap.²⁶ Az ukrán hagyományok közzé tartozik a pizanka élő hagyománya is, ami a tojásdíszítés művészete. Szimbolikus mintákat alkalmazva viasszal és különböző festékekkel díszítik a tojásokat. Nem csak húsvéti motívumokban pompáznak a tojások, hanem személyes üzeneteket is közvetíthetnek. A pizankák ajándékozása teljesen független a vallástól, és különböző élethelyzetekhez is köthető, legyen akár születés, esküvő vagy haláleset. Ezeket a megszentelt tojásokat otthon őrzik.²⁷

Az elmúlt években például: Erdélyben is egyre több projekt indult, melynek témája a kulturális örökség. Ennek hatására több tudományterület kezdett el foglalkozni ezzel a témával. Itt az örökség kérdése nemcsak tudományos életben jelent meg, hanem a politikában, médiában és a gazdaságfejlesztésben is teret kapott. Ennek egyik oka, hogy a rendszerváltás után a társadalom újra elővette a múltat, főként a diktatúra előtti időszak emlékeit. A gyors társadalmi változások miatt ezeket az emlékeket újra kellett értelmezni. Nem lehet elmenni amellett, hogy a turizmus fejlődése is közrejátszott, mivel a helyi közösségek számára fontossá vált a múltjuk és örökségük bemutatása. Ezáltal egyre inkább szükségessé vált, hogy az emberek együtt megjelenítsék saját értékeiket turisztikai szempontból is. A kulturális örökség ezáltal nem csak tudományos fogalom, hanem a hagyományok és a múlt közvetítésének egyik módja. Kapcsolódik a történelemhez, néprajzhoz is.²⁸ Napjainkban már olyan mértékben elterjedt a kulturális örökség, hogy bárhol és bármilyen formában megjelenhet. Nincs személyhez szabva az, hogy ki hozhat létre örökséget, legyen az egyéni, helyi vagy akár nemzetközi szinten. Maga a fogalom, hogy kulturális örökség, egyre több jelentést foglal magába, legyen szó akár tájról, épületekről vagy akár kulturális dologról. A táj teljes egészében már egy értéké válik a természet és az ember alkotta elemeivel együtt. Ezáltal nem csak nemzetek, hanem települések és magánszemélyek is elkezdik összegyűjteni majd bemutatni saját

²⁶ <https://zn.ua/ukr/CULTURE/junesko-vnesla-20-objektiv-kulturnoji-spadshchini-ukrajini-do-spisku-tsinnostej-pid-posilenim-zakhistom.html> (A letöltés ideje: 2025.04.14.)

²⁷ <https://ich.unesco.org/en/RL/pysanka-ukrainian-tradition-and-art-of-decorating-eggs-02134> (A letöltés ideje: 2025.05.10.)

²⁸ Jakab Albert Zsolt- Vajda András, 2016:7

örökségüket. Ez a folyamat azt eredményezi, hogy mindenki örökségalkotó válhat. Viszont ezáltal a nézőpontok gyakran egymás ütköznek, mivel próbálják meghatározni hogy igazán mi is számít valóban értékes örökségnek.²⁹

Az örökség nem szigorúan tudományos fogalom, inkább olyan múltbeli értékek összessége, melyeket a kutatás tár fel, és amelyeket a társadalom különféle módokon használ, népszerűsít. Ezek az értékek a kultúrához és hagyományhoz hasonlóan a kommunikáció során válnak érzékelhetővé. Nyugat-Európában az utóbbi évtizedekben az örökségről szóló gondolkodás és annak fogalmi rendszere megerősödött. Ma már nemcsak a tudományban és politikában, hanem a gazdaságban is egyre fontosabb szerepet kap. Kelet-Európában ez a folyamat később kezdődött, de ma már itt is egyre többet foglalkoznak vele tudományos szinten.³⁰

3.2. A kulturális örökség újragondolása

A 2002-es évet az UNESCO a kulturális örökség évének nyilvánította. A szervezet főigazgatója kiemelte, hogy a kulturális örökség fogalma folyamatosan változik és bővül így már olyan kategóriák is kialakultak eszmei értéként amelyeket eddig nem soroltunk ide. Az egyezmény főként műemlékekre, történelmi épületekre koncentrált, az idő múlásával viszont rájöttek arra, hogy nem csak a múlt nagy alkotásai az igazi érték, hanem a közelmúlt vagy akár a jelen alkotásaira is kiterjedhet ez. Nagyon jól bemutatja az UNESCO 2003-ban kiadott chartája, amely a digitális örökségek védelmezéséről szól.

A kulturális kincsek megőrzése nagyon fontos, mégpedig azért, hogy az elődeinktől örökölt értékes információkat áttudjuk majd méltóképp adni az utódainknak is. Több bizonyíték van arra, hogy ha a kulturális örökséget megfelelő módon kezelik, akár gazdasági fellendülést is hozhat.

A kulturális örökség határai ott húzódnak meg, hogy hogyan határozzuk meg magát a fogalmat egy adott korban. De ki is dönti el, hogy mi tartozik bele? Az elődeink

²⁹ Jakab Albert Zsolt – Vajda András, 2016:9

³⁰ Jakab Albert Zsolt – VAJDA András, 2016:10

hagyatékaik már örökséggé válik? Mivel amit a mai nap értéktelennek tartunk az a jövőben bizonyára nagy értékkel fog bírni.

Több történelmi darab is bemutatja, hogy az elhanyagolt vagy rég feleslegesnek titulált tárgyak ma már múzeumi darabok és az idő értékessé teszi őket.

Fontos, hogy az örökség nem csak a tárgyakat, kézzel fogható dolgokat foglalja magába, hanem az eszmei értékeket is mint például: nyelvek, szóbeli hagyományok, szokások, rituálék. A kulturális örökség nem egy változatlan dolog, folyamatosan alakul, bővül vagy akár szűkül. Ez egy olyan dolog, melyet minden közösség újraértelmez a saját szemszögéből.³¹

A múltat akkor érezhetjük leginkább magunkénak ha olyan emlékeket veszünk el belőle, amelyeket igazán a sajátunknak érezhetünk. Ezek az emlékek az őseinkhez kötnek minket és felnézünk rájuk, az ilyen személyek negatív tulajdonságait és bűneit mindig próbáljuk kizárni és csak a jó tulajdonságokat akarjuk magunkénak hinni. Sok esetben ezt a közös múltat történelemnek nevezzük, miközben ez nem is történelem hanem örökség. A történelem és az örökség közötti különbség, hogy maga a történelemtudomány arra alapszik, hogy a múltat tárja fel és elemesse, míg az örökség a múlt eseményeit a jelenhez igazítja és hasznossá teszi az adott közösség számára. Az örökség értékét nem az határozza meg, hogy mennyire hiteles, hanem, hogy milyen szerepet tölt be napjainkban. Az örökség részévé váltak már olyan történelmi részek is amelyeket eddig nem tartottak fontosnak vagy nem volt eléggé hiteles. A történetírás és az örökségalkotás sokszor vitákat eredményez, mivel akik tudományosan vizsgálják a múltat, sokszor az örökséget hamisnak tartják. Ők úgy vélekednek erről, hogy az örökség nem történelmi tényeken alapul, hanem mindig a közösséghez igazítják azokat. Ezzel szemben az örökség támogatói azt állítják, hogy hasznosabb és érthetőbb számunkra, mint a történészek által feltárt múlt. Számos példa bizonyítja azt, hogy az örökség sokkal közelebbivé teszi a múltat, mivel a történelmen alapuló írások túl idegenek ahhoz, hogy példaképként tekintsünk rá vagy akár

³¹ Wessely Anna, 2005: 19

könnyen megérthessük, mivel ahhoz túl idegen. Az örökség válogat, szelektál és olyan képeket fest fel a múltkor mai a közösség számára érthető és hasznos.³²

A Kriza János Néprajzi Társaság évek óta folytat olyan kutatásokat, amelyek a kulturális örökség témájához kapcsolódnak. Egyes tevékenységeik során a néprajzi örökség különféle formákban való bemutatását vállalják. Más esetekben azt vizsgálják, hogyan használták és értelmezték az „örökség” fogalmát különböző tudományterületeken és korszakokban. Emellett az is foglalkoztatja őket, hogy miként jelenik meg a kulturális örökség a mindennapokban, és ezt hogyan lehet néprajzi-antropológiai szempontból értelmezni. Összességében a Társaság munkája egyrészt az örökség előállítására, másrészt annak tudományos vizsgálatára irányul.³³

3.3. Népszokások a szakirodalom világában

Dömötör Tekla és Voigt Vilmos szerint a szokások olyan tevékenység vagy viselkedésforma, amely a társadalmi együttélésre jellemző és történelmileg kialakult, hagyományos megjelenési módokkal rendelkezik. A szokás segít abban, hogy a mindennapi élet rendezetlen állapotából egy strukturált szervezett világ felé nyithassunk. Ezáltal keretet ad az életünknek és rendszert hoz a hétköznapiakba. A társadalom látszólagos rendje és szervezettsége mögött is ezek a szokások állnak. Végül soron tehát mi magunk is a szokás és annak alakjai vagyunk.³⁴ A magyar nép már az őskor óta gazdag hagyományvilággal rendelkezett, amelyeket rendszeresen gyakorolt. A középkor folyamán azonban a keresztény egyház ezeket a régi magyar kultúrából fennmaradt emlékeket pogány szokásként határozta meg. Az ősi kultúra ezen elemeit tehát negatív megítélés alá tették, mégis fennmaradtak, mivel az egyházi és közigazgatási szervek csak bizonyos szokások gyakorlását tiltották meg.³⁵ A 16. században a protestáns prédikátorok hasonlóképp elítélték a „pápista” eredetű szokásokat, különösen azokat amelyek nagyobb közösségi részvétellel jártak. Ezeket a hagyományokat főként azért tekintették károsnak

³² Sonkoly Gábor, 2005: 16-17

³³ Jakab Albert Zsolt – Vajda András, 2016: 20

³⁴ Voigt Vilmos, 1998

³⁵ <https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0002.html> (A letöltés ideje: 2025.03.19.)

mert nagy tömeget vonzottak, ami alkalmat adott a rend megzavarására is. Ilyen szokásnak számított például a fonó, a pünkösdi királyválasztás és a szentiváni tűzgyújtás, népes lakodalmak.³⁶ A szokások a parasztság életének történetileg kialakult rendjében gyökereznek és más társadalmi osztályoktól eltérően szabályozzák a munkát, a környezethez való viszonyt, a társas kapcsolatok, valamint a hétköznapi és ünnepek egységét. Tágabb értelemben népszokásnak nevezzük azokat a közösségi megnyilvánulásokat, amely a népi életformában egységet teremtenek. Ezek szabályozzák az emberek viselkedését az év jeles napjain vagy az élet fontos eseményein. Ismétlődésük révén hagyománnyá válnak, amelyet a következő nemzedékek is áttörnek.³⁷

A népi kultúra a hagyomány egyik történeti formája, amely olyan tárgyakat, tudásokat, szokásokat és hozzáállásokat foglal magába, melyeket az előző generációk informálisan adtak át a következőknek. Ez a tudás a mindennapi élet részeként, közösségen belül öröklődött tovább. A népi hagyomány élő, gyakorlati kultúra, amely generációk közötti kommunikáció révén marad fenn. A hagyomány nemcsak a népi tartalmakat jelenti, hanem magát az átadás és átvétel folyamatát is. Ez a folyamat alakítja ki és tartja fenn a közösségi és generációs kapcsolatokat, valamint az egyéni és közös emlékezetet. A 20. századi népi kultúra ezen túl többféle társadalmi funkcióval is rendelkezett.³⁸

Tátrai Zsuzsanna és Karácsony Molnár Erika *Jeles napok, ünnepi szokások* című kötete átfogó képet nyújt a magyar paraszti társadalom ünnepi hagyományairól és az ezekhez kapcsolódó népszokásokról. A mű részletesen ismerteti az év folyamán, a polgári naptár rendje szerint sorra kerülő jeles napokat, azokhoz kötődő szokásrendszereket, valamint az ezekhez fűződő hiedelmeket. A szerzők nemcsak az ünnepek jelentésére és szerepére térnek ki, hanem bemutatják a különféle tájegységekre jellemző eltérő hagyományokat is. Így például megismerkedhetünk olyan helyi szokásokkal, mint a kiszehordás vagy a harsogtatás, ugyanakkor a kötet feldolgozza az egész magyar nyelvterületen elterjedt, közös hagyományokat is, például a karácsonyi kántálást, a húsvéti locsolkodást, a májusfaállítást vagy más, jelentős közösségi eseményeket. A munka értékes

³⁶ Dömötör Tekla, 1972, 402

³⁷ Sebestyén Gyula, 1906

³⁸ Keszeg Vilmos, 2018: 29-30

forrásként szolgál azok számára, akik a magyar népi kultúra évközi ünnepkörét szeretnék mélyebben megismerni, hiszen nemcsak az ünnepek formáját, hanem azok közösségépítő szerepét és szimbolikus jelentőségét is érzékletesen tárja fel.

A magyar nyelvterület jelentősebb földrajzi és néprajzi tájegységei közé sorolják a Dunántúlt, a Felvidéket, az Alföldet, Erdélyt, valamint a Gyimesek, Bukovina és Moldva régióit is. A szóban forgó kötet az ünnepi év rendjét az újévvel indítja, majd a vízkereszt ünnepével folytatja. Ezt követik az olyan nevezetes alkalmak, mint a Bálint-nap, a Szent György-nap, a nagyböjti időszak, illetve a húsvét, egészen az év végén sorra kerülő karácsonyi ünnepkörig bezárólag.³⁹

Az ünnepi szokások főbb típusait a következő kategóriák szerint csoportosították:

- naptári ünnepek: húsvét, karácsony, pünkösd, jeles napok
- gazdasági élet ünnepei: aratás, szüret, fonó
- emberi élet ünnepei: keresztelők, lakodalom, temetés
- emlékünnepek: fogadott ünnepek, politikai ünnepek⁴⁰

A kereszténység egyik legnagyobb ünnepéről a karácsonyi hagyományokról mesél Dr. Kész Margit a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója. A karácsonyi ünnepkör Kárpátalján az András nappal kezdődik ami összefüggésbe van a disznóvágásokkal. Ehhez az eseményhez több népi szokás is tartozott mint például: kóstolóosztás, éneklés. Az adventi időszakban tilos volt lakodalmakat tartani, mivel a böjt miatt nem preferálták a mulatságokat. A legjellemzőbb karácsonyhoz kapcsolódó hagyomány a betlehemezés volt amely minden közösség életében más-más formában jelent meg. Beregben és Ugocsában az alföldi, az Ung-vidéken a felföldi, a Felső-Tisza-vidéken pedig az erdélyi típus a jellemző. Mindezen túl a karácsonyfa állítás is szerves része volt ennek az ünnepnek, amit a 20. század második felében volt elterjedt a falvakban. A karácsonyfát sokan vízkeresztig díszítve hagyják, míg mások a Julián naptár szerint tovább is meghagyják.⁴¹

³⁹ Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika, 1977

⁴⁰ Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika, 1977:13

⁴¹ <https://karpataljalap.net/2021/12/24/nephagyomanyok-karacsonyi-unnepkorben> (A letöltés ideje: 2025.05.10.)

IV. AZ EMBERÉLET FORDULÓPONTJAI

Az emberélet főbb állomásaihoz szertartásos szokások kapcsolódnak. Hont Ferenc ezeket az eseményeket „életszínjátéknak” nevezte, mégpedig arra utalva, hogy a paraszti élet fontos mozzanatait szinte színpadi rend szerint játsszák el. Megfigyelés szerint az emberi élet egyik szakaszából a másikba való átlépését a meghatározott szertartások kísértik. Ezek három fő szakaszból állnak: először a korábbi állapottól való elválás történik, majd egy átmeneti fázis következik, amelyben az egyén mintegy két világ között lebeg, végül pedig az új élethelyzetbe való befogadás zárja a folyamatot. Ezek az elemek megtalálhatók a temetkezési, házassági és a felnőtté avatási szokásokban is.

A lakodalmi szokások is olyanok mint egy, előre megrendezett színdarab, mindenki tudja, hogy milyen szerepet tölt be és a saját érzéseit csak ezeken a kereteken belül nyilváníthatja ki. Példának véve a menyasszonynak ilyenkor illik szomorúnak lenni, ha búcsúztat vesz a szüleitől és örülni amikor megérkezik az új otthonába.

A hagyomány népszokások egy előre meghatározott szerepet adnak a közösség tagjainak, hogy segítsenek nekik átvészelni a nehezebb pillanatait is az életnek. Ezeket a szerepeket a gyerekeke már kicsi koruktól fogva megfigyelhetik és tudat alatt el is sajátítják ezeket. Az idősök pedig tudatosan tanítják őket.⁴²

A magyar parasztság szokásai és hagyományai, különösen a születéshez, a felnőtté váláshoz, a házasságkötéshez, a halálhoz, a túlvilághoz és a lélekhez kapcsolódó hiedelmek, mindig is a néprajztudomány kiemelt érdeklődési területét képezték. Emellett a halál, a túlvilág és a lélekhit kérdéskörének vizsgálata már korábbi időszakokban is számos tudományos értekezés témájául szolgált.⁴³

4.1. Az életkörforgás hagyományai

A születés szokáskörét valóban több aspektusból is meg lehet vizsgálni, hiszen az egy olyan komplex jelenség, amely nemcsak biológiai, hanem kulturális, vallási és mágikus

⁴² https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0009.html?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.06.)

⁴³ Voigt Vilmos, 1998

dimenziókat is magában foglal. Az alábbiakban egy finomított változatot írok, amely a megfogalmazott gondolatokat egy kicsit struktúráltabb módon tükrözi: „A szülés szokásköre összetett jelenség, mely számos nézőpontból megközelíthető, és szoros kapcsolatban áll a népi kultúra különböző területeivel. E szokáskör biológiai alapja a gyermek születésének, valamint minden olyan egészségügyi és fiziológiai jelenségnek, melyek a szülést kísérhetik, és melyeknek népi gyógyászati oldala is van. Ez a terület erőteljesen összefonódik a néphittel és a hitvilággal. A szülés rendjével kapcsolatban két alapvető elképzelés alakult ki: Egyrészt a népi kultúra szerint a gyermek sorsa és jövője már a születése előtt eldöntetik, így számos mágikus előírás és rituálé kapcsolódik hozzá, hogy biztosítsák a gyermek megfelelő életútját. Másrészt, a néphit úgy tartja, hogy a szülés kezdeti időszakában a csecsemő és édesanyja tisztátalannak és védtelennek számítanak, emiatt könnyen vonzzák a természetfeletti erőket és ártó hatalmakat. Ezért kiemelt szerepe van a mágikus megelőző tevékenységeknek, amelyek a csecsemő védelmét szolgálják. Ezek a népi elképzelések gyakran keverednek a keresztény vallási tanításokkal, amelyek szintén befolyásolják a szüléshez kapcsolódó hagyományokat és szertartásokat. Így alakulhatnak ki olyan sajátos vallási és kulturális szintézisek, melyek a szülésről alkotott képzeteket a vallási néprajz irányába terelik.” Ez a megközelítés kicsit koherensebb, és jobban hangsúlyozza a különböző szempontok összefonódását a szüléshez kapcsolódó szokásokban.⁴⁴

Munkám során a születéssel kapcsolatos szokásokra is kitértünk adatközlőimmal. A beszélgetés alatt kiderült, hogy abban a korban házasság után legalább egy évvel már szülni kellett a fiatalasszonynak. Ugyanakkor ha a lakodalom után kilenc hónap sem telt el de már az asszony megszült, lenézték, mert kiderült, hogy már esküvő előtt próbálkoztak a fiatalok...: *„Illendő az vót, hogy legalább kilenc hónap múlva jöjjön a gyerök, mer’ ha előbb született, a falu mindjárt összesúgott, hogy „ejnye, ezek mán előbb is próbálgatták”. Szégyen vót az, ha nem úgy vót időzítve. Mindenki számolta, mikor vót a lagzi, oszt mikor*

⁴⁴ Pócs Éva, 1990: 527-692

*jött a pólyás. Ha rendjén vót, akkor mindenki örült, de ha nem... há' akkor szégyenkezhetett a menyecske, oszt a legény is. ”*⁴⁵

Falunkban az 1950es években voltak hiedelmek, hogy mit nem szabad egy állapotos asszonynak tenni. Az adatközlőim elmondása szerint ezeket ma már nem tarja be senki, mindenki babonának nyilvánítja, viszont bizony, hogy van ennek jelentése.⁴⁶ Ilyen hiedelmek voltak például: *„Például, vót olyan, hogy nem mehetett olyan helyre, ahol veszély volt, mint a temető, mert azt mondták, hogy ott rossz szellemek vannak, és az árt a babának. Meg ne is említse senki, hogy fiú vagy lány, mert ha elárulta, akkor úgy tartották, hogy az is rontja a kisbaba sorsát. ”*⁴⁷ *„Azt mondták, a terhes asszony ne nézzon rútt állatra, mer' a gyerek is olyan lesz, vagy megijed tőle. Azt se szabadott, hogy temetésre menjen, mer' az bajt hoz a babára. Meg ha valamit megkívánt, oszt nem kapta meg, osztán a kezével megfogta, akkor foltos lett a gyerek, úgy mondták, „megnyomta”. Aztán tükörbe se nézzon sokat, nehogy kettős legyen a lelke a babának. ”*⁴⁸

A terhesség témájával kapcsolódóan kitértünk adatközlőimmal arra is, hogy milyen menete volt a keresztszülők kiválasztásának. Településünkön akkoriban nem volt szokás több párt meghívni. Arra törekedtek a keresztszülők választásánál, hogy tisztelettudó és példamutató legyen a gyerek számára: *„Ha keresztszülőt választottak, akkor nemcsak úgy, a véletlen miatt, hanem azért, mert számított, hogy ki az, aki jó példát mutat a gyerekeknek. Az volt a szokás, hogy olyan embert kértek fel, aki már keresztelte a saját gyerekeit, tehát tudta, hogy mi a dolguk. Keresztszülőnek lenni nemcsak tisztség volt, hanem tisztelet is, hiszen ő az, aki a gyerek vallásos nevelését segítette, és szoros kapcsolatba került vele. ”*⁴⁹

4.1.1. Keresztelő

A településen végzett kutatásom során az adatközlőimmal folytatott beszélgetés alatt előkerült a keresztelő témája, mint a közösségi élet egyik fontos eseménye. Az idősebbek

⁴⁵ Ábrány Irén, 1941

⁴⁶ Komári Magdaléna, 1942

⁴⁷ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

⁴⁸ Ábrány Irén, 1941

⁴⁹ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

részletesen meséltek a templomi szertartás menetéről valamint arról, milyen szerepet töltek be a keresztszülők a gyermek életében. Többen említették, hogy a keresztelőt követően otthon is tartottak kisebb ünnepséget, amelyen a család, szomszédság és a keresztszülők is részt vettek. Előkerültek a régi szokások, mint például, hogy az újszülött pólyájába pénzt vagy ezüstkannalat tettek, amely a gyermek életében a bőséget, gazdagságot szimbolizálta. Adatközlőm szavait idézve: *„A család, a szomszédság, keresztszülők mind ott vótak, örültünk a kicsinek. Olyan is vót régen, hogy a keresztanya tett pénzt vagy egy ezüstkannalat a pólyába, hogy a gyereknek gazdag élete legyen furcsa szokás vót, de így tartották. Meg azt is mondták, hogy ha a gyerek a pap kezében sírt, akkor erős ember lesz belőle!”*⁵⁰

Komári Magdolna adatközlőm részletesen összefoglalta a keresztelő szertartást, miként él emlékezetében ez az esemény: *„A keresztelő templomban ment végbe, rendesen, ahogy a református szokás kívánja. Mikor bementünk, a pap ott várt minket az úrasztalánál, szép csendbe elkezdődött az igehirdetés. Először olvasott a Bibliából, aztán mondott egy szép beszédet a gyerekekről meg a keresztyén élet fontosságáról. Aztán odamentünk a keresztelőmedencéhez, s a pap megkérdezte a szülőket meg a keresztszülőket, hogy akarják-e, hogy a gyermeket az Úr nevelje hitben. Mikor mondták, hogy „igen”, akkor a pap háromszor meglocsolta a gyerek fejét vízzel, az Atya, Fiú, Szentlélek nevében. Utána meg imádkoztunk, énekeltünk is néha egy zsoltárt, s megáldotta a gyermeket. Szép, meghitt alkalom vót az mindig.”*⁵¹

⁵⁰ Ábrány Irén, 1941

⁵¹ Komári Magdolna, 1942

Az alábbi fotót Komári Magdolna adatközlőmtől kaptam. A magiszteri dolgozatom írásakor próbáltam ugyan azon személyekkel készíteni az interjút és adatközlőm kijavítva magát, elmesélte, hogy ez a fénykép nem egy kórház udvarán készült, hanem az első keresztfia, Varga György keresztelőjén. A fénykép 1965 telén készült a keresztelőre való induláskor a családi ház udvarán.⁵²

⁵² Komári Magdolna, 1942

4.1.2. Udvarlás és lánykérő

Az udvarlás szabályai jelentősen függtek a polgárosodás mértékétől, és nagy jelentőséget tulajdonítottak annak, hogy a leány jó hírét megőrizték. Az udvarlás leginkább a leány házában zajlott, ahol csak azok a legények kerülhettek be a szobába, akiknek határozott szándéka volt a lány iránt. Néhány esetben pedig ezek a legények akár éjszakára is ott maradhattak.⁵³ A fiatalok megismerkedése a 19. és 20. században egy bizonyos ismerkedési folyamatot igényelt, hiszen a férfiak és a nők biológiai, társadalmi és munkamegosztás szempontjából is egymásra voltak utalva. A közösség számára hátrányos helyzetet jelentett, a valaki pár nélkül élte életét ezáltal az idősebbek mindig próbáltak segíteni abban, hogy a fiatalok házasságot kössenek. Ennek érdekében gyakran úgy szervezték a munkát, hogy a legények és a lányok közösen tudják végezni azt. Az ilyen alkalmak lehetőséget biztosítottak arra, hogy a fiatalok megismerkedhessenek és akár szerelmi kapcsolatok is szülessenek.⁵⁴

A kutatás során több adatközlő is hangsúlyozta, hogy régen az udvarlás egészen másképp zajlott, mint manapság. Nem volt telefon, a fiatalok személyesen találkoztak, mégpedig megadott rend szerint. Elmondásuk szerint az udvarlásnak megvolt az ideje, leginkább kedden és csütörtökön este ment a legény a lányos házhoz. Ilyenkor ott üldögéltek a tisztaszobában, beszélgettek, vagy csak úgy, csendesen elváltak. A szülők többnyire a másik szobában voltak, de füleltek, hogy mi történik. Ez az időszak fontos része volt a párkapcsolatnak, hiszen itt dőlt el, hogy lesz-e a dologból komolyabb szándék, például lánykérés. Komári Magdaléna emlékeit felidézve mesélte el, hogy : *„Hát, a faluban vót olyan szokás, hogy kedden meg csütörtökön járták az udvarlós napokat. A legények ilyenkor elmentek a lányok házához, ha épp ráértek. Kedden és csütörtökön, mikor nem volt munka a földeken, ezek voltak azok a napok, amikor udvarolni lehetett, meg egy kicsit beszélgettek is. Ilyenkor a legények virágot vittek, sétálni mentek a lányokkal, meg jól kibeszélték, hogy mi lesz, ha jön a jövő hét, mikor találkozhatnak megint.”*⁵⁵

⁵³ <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-940.html> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

⁵⁴ Dömötör Tekla, 1990:38-39

⁵⁵ Komári Magdolna, 1942

Az udvarlásnál fontos szerepet töltött be a szülők véleménye is. Ha nem nézték jó szemmel a fiú udvarlását, nem mindig volt házasság belőle. *„Kopogtatott az ajtón, aztán ha beengedték, leült a lány mellé a padra, ott beszélgettek, néha meg megkínálták egy kis süteménnyel is. Ha a lány szülei is jó szemmel nézték, akkor mehetett máskor is.”*⁵⁶

A kutatás során szó esett arról, hogy az udvarlás után következett a lány kérésének hagyománya, ami szintén különleges szokásokkal járt. A legény, miután már elnyerte a lány szívét, elment a lány szüleihez, és ott kérte meg a kezét. Ezt gyakran egy szép, meghitt pillanat követte, amikor a család együtt ült, és a lány apja adta áldását a házasságra. A lány kérésének voltak olyan sajátos hagyományai is, mint például ajándékok adása. Ennek folyamatát Ábrány Irén meséli: *„Először a legény kikérte a lány kezét az édesanyjától, aztán ha az rábólintott, akkor jött a nagy alkalom. Vasárnap délután vót legtöbbször, szépen felöltöztek a legény szülei, oszt elmentek a lányos házhoz. Víttek kalácsot, borocskát, meg ha vót, akkor egy kis pálinkát is. Mikor beértek, leültek a tisztaszobába, oszt' a legény apja elmondta, mi járatban vannak: hogy a fiuk szívét-lelkét odatta a leányért, s szeretné elvenni feleségül. Ha a lány családja beleegyezett, akkor koccintottak rá, megbeszélték, mikor lesz az eljegyzés, aztán vót nagy öröm, nevetés, néha nóta is szólt.”*⁵⁷

Sok család még a keresztapát is elhívta magával a lányos házhoz, mivel az apa után a meghatározó személy a fiú életében mindig a keresztapa volt. *„a lánykérő régen úgy vót, hogy mikor a legény komolyan gondolta, hogy feleségül veszi a lányt, elment a lány szüleihez, és formálisan kérte meg a kezét. De nem úgy, hogy egyedül, hanem vót, hogy elvitte a keresztapját vagy a család egy másik tagját is, hogy ő is ott legyen.”*

Mindemellett meg volt a módja a kérésnek is, elsősorban az apától kellett elkérni a lányt: *Az apja elé le kellett állni, leülni, és szépen elmondani, hogy „nem akarom elvinni a lányát, hanem meg szeretném kérni”. Az apák meg nem mondták úgy röggvest, hogy „na, hát akkor legyen”, hanem kérdezgették, hogy „miért pont őt”, meg hogy mi a jövője, miért*

⁵⁶ Ábrány Irén, 1941

⁵⁷ Ábrány Irén, 1941

*akarja őt. Ha a lány apja meg az anyja beleegyeztek, akkor jött a nagy esemény, a kőrővacsora, ahol a család is ott ült, és mindenkinek meg kellett mondani a véleményét.*⁵⁸

Az interjú készítés során bővebb információt kaphattam arról is, hogy mi történt akkor ha a leánynak nem sikerült idejébe férjez menni, vagy akár, hogy mikortól számított valaki vén lánynak. *„Akkoriban, ha egy lány nem ment férjhez húszas évei végére, bizony már azt mondták, vén lány. Az emberek úgy vélték, hogy aki harminc körül maradt férj nélkül, az már szinte reménytelen eset volt. Akkoriban az volt a szokás, hogy jóval fiatalabb korban házasodtak az emberek, de ha egy lány várt, várt, várt, akkor azt mondták: „Na, az már vén lánynak számít!” Különösen a falvakban, ahol mindenki tudta mindenki dolgát, hamar ráragasztották a címkét. De hát, ez volt akkor. Manapság már nem így van, de akkoriban az emberek nem sokáig várták, hogy a lány elérje a harmincat.*”⁵⁹

4.1.3. Katonának vonulás

A férfiak életében egy meghatározó időszak volt a katonaságba való bevonulás én annak előkészülete mivel a felnőtté válás egyik legfontosabb lépése volt. Településünkön az általam kutatott időszakban minden férfi számára kötelező volt és számos hagyomány fűződött hozzá. Ezen időszak egyaránt a férfiak és a nők számára is egy nemcsak fizikai de lelki megpróbáltatást is jelentett. Adatközlőim akik nőkként meséltek saját emlékezetükön keresztül erről az időszakról, hogyan élték meg feleség, testvér vagy menyasszonyként. A nők számára ez az időszak egy új életformát tanítatott meg velük, mivel az aggodalom és várakozás mellett a férfiak által végzett munkák is rájuk maradtak. Komári Magdolna szavait idézve: *„Nem vót egy könnyű időszak mert nehéz szívvel engedjük el a testvéreket vagy a szerelmünket. Síró szemmel segédkeztünk este a csomagolásba mert nehéz volt a gondolat, hogy holnaptól nincs férfi a háznál. Minden munka ránk maradt amit addig a legény csinált. Nőként nekünk kellett menni kaszálni vagy az állatok után takarítani. Igazából még az első napokba nem is fogtuk fel, hogy ezek mind ránk maradtak mert a hiányt éreztük csak a lelkünkbe. Aztán jöttek a munkálatok. No de mindig elosztottuk*

⁵⁸ Ábrány Irén, 1941

⁵⁹ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

egymás között, ki melyik nap mit fog csinálni, hol én mentem kaszálni, hol édesanyám. Mi sose féltünk a munkától mert szeretettel csináltuk.”⁶⁰

Szakdolgozatomban már említve a fényképet Komári Magdolnától kaptam amelyen férje Komári Béla és barátai láthatók kikkel szolgált. A fotó hadsereg napján készült ahol a szolgálatba lévő idősebb generáció lépett mindig fel. Nem volt engedélyezett a fotózkodás ezért is állnak a fiúk egy dohányzásra kijelölt helyen, mivel itt nem voltak szemmel tartva. Elöl kezében fegyvert tartva Komári Béla nagyapám látható.

Kárpátalja területén, hogy miként is zajlott a katonaságba vonulás Kész Barna írásából bő információra tehetünk szert. Az orosz szóból eredő „gyedovcsina” is bemutatásra kerül ami magyar fordításba öreg jelentéssel azonos és két fél közötti alá-, fölérendeltségi viszony áll fenn.⁶¹

A katonasághoz kapcsolódó szokás volt a „reguta bál” szervezése is. Ekkor mindig azok a legények szervezték meg akik másnap indultak katonának. Általában a falusi klubba került megrendezésre, amit vagy aznap reggel vagy előtte este hirdettek ki a faluba.

⁶⁰ Komári Magdolna, 1942

⁶¹ Kész Barna, 2020:257

Ilyenkor a katonaságba készülő fiúk hoztak hazulról házi bort egy kis tepertős pogácsával.

62

Komári Magdolna adatközlőm a következőképp emlékszik vissza erre a mulatságra: „Amikor a férfiak katonának mentek akkor reguta bált rendeztek. Akkor a fiúk összeverődtek csapatokba és együtt mulattak. Ahány fiú ment annyinak volt reguta bál rendezve. Ha egyszerre vittek a faluból 3-4 legényt akkor ők együtt szervezték meg maguknak, de ha valakit egymagába vittek innen akkor neki is ugyan úgy volt. Napközbe kiírták, hogy este lesz a bál. Többnyire vasárnap tartották, de ha úgy adta a helyzet megcsinálták hétköznap is. Nagy esemény volt ez, mindig meg volt adva a módja.”⁶³

A reguta bált követően másnap a legények indultak a korai órákban vonattal:” Másnap reggel pedig „stráb” szekeren vitték ki az állomásra a katonaköteleseket. Ezen a stráb szekeren ami négy deszkából állt mindig nagy mulatozások mentek. A fiúk vittek magukkal bort, iszogattak, énekeltek és jó barátok ki is kísérték őket az állomásra ami a másik faluba volt. Valakinek ment a barátnője is vagy menyasszonya, na ki, hogy ment az más csak az ő dolga volt. „

⁶² Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

⁶³ Komári Magdolna, 1942

A fényképen a kaszonyi fiúk láthatóak indulásuk előtt. Jobb szélén Ricsei Imre, középen Balla István, bal szélén Albók József, hátuk mögött az alacsonyabb termetű Kőszegi László, mellette pedig nagypapa, Komári Béla. ⁶⁴

4.1.4. Lakodalom

Az emberélet egyik legjelentősebb eseménye a párválasztás és maga az esküvő. Ehhez szorosan kapcsolódik a lakodalom, mint hagyományos ünnepség. ⁶⁵ A lakodalom egy olyan átmeneti szertartás, amelyben két ember élete új irányt vesz: a család, a közösség és a munka más keretei közé kerülnek, mint ahol addig éltek. A szokások a két jegyes köré épülnek, és a közös jövőjük megteremtését szolgálják. A házasság célja, hogy az állami és egyházi (régén földesúri) szabályoknak megfelelően biztosítsa a két nem közötti közös életet, gazdasági együttélést és a gyermekvállalást. Ehhez társulnak még a helyi közösség saját elvárásai is. Ilyenkor nemcsak a pár életében történik változás, hanem a két család közötti viszonyban is, különösen egy olyan világban, ahol a paraszti családok munkája és vagyonkezelése szorosan összefonódott. ⁶⁶

Kutatásom során az adatközlőim által megtapasztalhattam, hogy az 1960-1970-es években mennyiben más volt egy lakodalmi előkészület. Ábrány Irén vidám mosollyal mesél a lakodalmi előkészületekről: *„Elmentünk mán kedden este, megkezdtek a csiga csinálást és azt csütörtökig csináltuk. Negyven szál tésztát csináltunk a csigának, annyi általában mindig kellett. Hét emberre vót egy tyúk, négy személyre vót egy szél tészta. Sütöttük a kőttes kalácsot, ilyen rudakat. Ha kész lett a csiga akkor azokat szárították. Pénteken mán tőttük a káposztát, tyúkvágások elkezdődtek péntek reggel. Szombat regge meg a nagy 40 literes fazikokba főtt a leves. Téglábú vótak nagy spórok rakva oszt akkor*

⁶⁴https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2950/1/Toth_Cintia_Noemi_Telepulestortenet_te_maju_korpuszok_2023.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.20.)

⁶⁵ https://karpataljalap.net/2012/04/27/lakodalom-van-mi-utcankba?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

⁶⁶https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Csolyospalos/pages/011_lakodalmi_szokasok.html (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

*azon vót vagy 4 fazik általába mindbe leves főtt. Na de ez változó vót, attú függött, hány ember vót meghívva.”*⁶⁷

A vizsgált időintervallumban a lakodalmaknak elengedhetetlen része volt a nászmenet, amikor a menyasszony és a vendégsereg zeneszóval vonult végig a falun, megállva a házaknál végigkínálgattak mindenkit. Ez a szokás közösségi élményt teremtett, összekovácsolta a falubelieket. *„A lakodalmas menet olyan szépen végiment a falun, hogy még a templom tornya is megcsendült örömébe. A vőfély elől ment, kalapján színes szalagok lengedeztek, s mondta a rigmusokat hangosan. Mögöttük gyalog jött a násznép, asszonyok, emberek, s a zenészek húzták. Az ablakokból nézték az emberek, s még a kisgyerekek is kalácsot kaptak, mert az ünnep az ünnep vót. A házak előtt megálltak, a rokonok hozták a bort meg a pogácsát, s jó szívvel kínálták a menetet. Olyan jókedv vót.”*⁶⁸

Az 1990-es évek hozták egy a gyökeres változást a lakodalmak rendjében, mert ettől kezdve egyértelműen a szombat lett a lakodalomtartás napja. A Legtöbb esküvőt a nyári hónapokra időzítették, míg az őszi és tavaszi időszak másodlagos szerepet kapott. A téli hónapokra meg szinte teljesen kizárták a lakodalmak szervezését.⁶⁹

⁶⁷ Ábrány Irén, 1941

⁶⁸ Ábrány Irén, 1941

⁶⁹ https://kjnt.ro/szovegtar/uploads/tartalmak/DET_2018_SzekelyM_A-magyar_05.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.11.)

Komári Magdolna esküvőjéről kapott fényképe által az alábbi információkra tettem szert:

A fotó 1963-ban készült, Mezőkaszonyban a nagynéni udvarán, ahol az esküvő is volt tartva. Fridmann Miklós fotós készítette. A fényképen a menyasszony, Mészár Magdolna akkor töltötte be 28. életévét, mellette násznagya, Sverha József látható, aki bizonyára épp egy boldog gondolatot osztott meg vele, vagy egy viccet mesélt, szokásához híven. Előttük a négyéves Mészár Zsuzsanna és az ötéves Mészár Mária kislányok csodálják a menyasszonyt. Hátuk mögött Tóth Jolán, Nagy Gizella és Mártonyi Magda állnak.

A képen is jól látható, hogy már akkoriban is fehér ruhában álltak oltár elé a menyasszonyok, s elmaradhatatlan kellékként szolgált az általában fehér virágokból összeállított csokor is.⁷⁰

A koszorúslányok általában egy falra akasztható ajándékkal kedveskedtek, míg a keresztanyák általában étkészletet vagy bármilyen más háztartásbeli kelléket vittek.⁷¹

Ábrány Irén a datközlőm elmondása szerint régen az esküvőkön ritkán készültek fényképek, hiszen akkor a fényképezés még nem volt egy elterjedt tevékenység, mint manapság. Viszont ennek ellenére volt egy olyan hagyomány amihez igen ragaszkodtak, mégpedig, hogy a násznagyokkal készüljön egy fénykép. Ez a közös fotó kiemelkedően fontos volt az esküvőn mert a násznagyok mindig fontos szerepet töltek be.⁷²

⁷⁰https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2950/1/Toth_Cintia_Noemi_Telepulestortenet_te_maju_korpuszok_2023.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.20.)

⁷¹http://karolyfalva.freeweb.hu/lakodalmi/lakodalmi_kepek.htm (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

⁷² Ábrány Irén:1941

A fénykép 1962 tavaszán készült Mezőkaszonyban. A fotón látható személyek: Ábrány Irén a menyasszony, Ábrány Miklós vőlegény és a menyasszony oldaláról a keresztszülők, azok gyermekei és a két tanú.⁷³

4.1.5. Temetés

Bár tudjuk, hogy aki egyszer megszületik, az előbb vagy utóbb meg is hal, az elmúlás gondolatát az emberek mégis nehezen tudják elfogadni. Különösen akkor válik ez igazán fájdalmassá, amikor valaki fiatalon távozik az élők sorából, mert a korai halál elfogadása szinte lehetetlen számunkra. A temetési szertartások során megfigyelhető szokások és viselkedések sokszor árulkodnak arról, hogy a közösség tagjai milyen mélyen gyászolják az elhunytat, de akár olyan jelek is felfedezhetők bennük, amelyek a népi hiedelmek szerint egy következő halálesetre is utalhatnak. A hagyományos népi mondák között szerepel például az a hiedelem, hogy ha a halott szeme nyitva marad, az azt jelenti, hogy maga után hív valakit – vagyis nem ő az utolsó a sorban. Egyes falvakban pedig olyan szokás is él, hogy Luca napján pogácsát sütnek, s abba baromfi tollat tesznek, s akinek a pogácsájában a toll sütés közben elég vagy megperzselődik, arról azt tartják, hogy a következő évben meg fog halni. Ezek a hiedelmek jól mutatják, hogyan próbálja meg a közösség értelmezni és feldolgozni az ismeretlen és félelmetes halál jelenségét.⁷⁴

A halál beálltakor sok településen ez első teendők közé tartozott az ablak kinyitása és az óra megállítása, tükör letakarása. Az óra megállítása azt jelképezte, hogy az elhunyt számára véget ért a földi idő, hiszen a túlvilág más rend szerint működik, ahol a mi időfogalmunk érvényét veszti. A fájdalom vagy félelem számunkra hosszúnak tűnhet, még ha csak pillanatokig is tart.⁷⁵ Adatközlőm Komáriné Ricsei Margaréta is alátámasztotta ezeket a hiedelmeket saját tapasztatai alapján: „*Mikor valaki meghalt, mindjárt letakartuk*

⁷³ Ábrány Irén: 1941

⁷⁴ <https://mek.oszk.hu/04800/04830/html/#4> (A letöltés ideje: 2025.04.12.)

⁷⁵ https://epa.oszk.hu/02000/02002/00001/pdf/1997-tel_polcz-egyutt.pdf?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.12.)

a tükröket fehér kendővel azt mondták, ne lássa meg magát benne a halott, mert akkor elviszi a másik lelket is. Az se vót mindegy, merre viszik ki a házból csakis lábbal előre, nehogy visszataláljon.

A halott mellett mindig gyertyát gyújtottunk, hogy világos legyen neki az út odaát, és hogy a gonosz ne férközzön a közelébe. A tükrök után az ajtót is ki kellett tární, hogy a lelke szabadon távozhasson, ne bolyongjon a házban. Sok helyen még azt is mondták, hogy ha a halál pillanatában megáll az óra, akkor azt úgy kell hagyni, nehogy baj legyen belőle.,”⁷⁶

A visszajáró halottokról és hazajáró lelkekről szóló népi hiedelmek jelentős hatással voltak a közösségi szokások és rituálék kialakulására. Ezek a történetek nem csupán ijedelmet keltettek az emberekben, hanem arra is tanították őket, hogyan bánjanak tisztelettel az elhunytakkal, és miként gondoskodjanak róluk a halál után is. A néphit gyakorlati oldalához hozzátartoztak azok a cselekedetek is, amelyek a halott lelkének megnyugvását, megváltását szolgálták, valamint az olyan szertartások és óvó intézkedések, amelyekkel a rossz szándékú, nyugtalan lelkeket próbálták távol tartani.

Az élők kötelessége tehát nem ért véget azzal, hogy valaki meghalt a halállal való kapcsolat tovább élt a mindennapok gyakorlatában is, akár segítő, akár ártó szellemekről volt szó. Ezek a hiedelmek mélyen kifejezik az emberi közösségek halállal kapcsolatos tapasztalatait, szorongásait és reményeit is, miközben egy olyan világképet rajzolnak elénk, amelyben a halál nem zárja le végérvényesen az élők és a holtak közötti kapcsolatot.

77

Kutatásom alatt egyértelművé vált, hogy a szokások nem csak falúról-falúra változnak, hanem házról-házra is, mivel Komári Magdolna más szemszögből tudta ezt elmesélni számomra: *„Emlékszem, mikor valaki meghalt, mindig letakartuk a tükröket fehér kendővel, mert mindég azt mondták, hogy ha netán a lélek melátja magát benne, megijed é mindig visszajön.”*

⁷⁶ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

⁷⁷ https://katonaandrea.hu/halottak-szelleme-hazajaro-lelek-a-nepi-hitvilagban/?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.12.)

Na meg vót az, hogy halott után sose söpörtünk ki aznap, mert azt mondták, hogy elsöpörnénk a lelkét, s akkor nem találná meg nyugalmat. Mikor kivitték a házból, megfordítottuk az ágyat, amin feküdt, s még az ajtófélfára is három keresztet rajzoltunk krétával, hogy a lelke ne térjen vissza bajt hozni.

Azt a szokást is sokan tartották, hogy a koporsót nem vittük vissza ugyanazon az úton, amin hoztuk, nehogy a lélek visszataláljon. S ha valaki nyitott szemmel halt meg... hát, azt suttogták, vár maga után valakit. Akkor meg külön imádkoztak érte, hogy ne vigyen el mást magával.

Úgy bántunk a halottal, mintha csak aludna, csendben, tisztelettel, mert hittük, hogy ha nem nyugszik meg, visszajön éjjelente zörögni, álmot rontani. Ilyen idők vótak, aranyom, akkor még jobban hittünk ezekben.”⁷⁸

Régebben a gyász pillanatait úgy örökítették meg, hogy a családot a nyitott koporsó mellé állították, és így készítették el a fényképet, megőrizve a búcsú fájdalmas emlékét. A 20. század végétől azonban megváltozott ez a szokás: a fotókon már zárt koporsók jelennek meg, melyeket virágokkal borítanak be, és koszorúkkal fedett sírok mellett örökítik meg a temetési szertartást.⁷⁹

Az emlékek felidézése mindig könnyebb nékem egy fényképpel, mert már ha embereket látok rajta, több minden is eszembe jut.⁸⁰

⁷⁸ Komári Magdolna, 1942

⁷⁹ Terendi Viktória, 2017:305

⁸⁰ Komári Magdolna, 1942

1972-ben tragikus hír érkezett a dohánytermesztő brigádnak. Dédmamám munkatársának hunyt el a fia 19 évesen.

Varga Piroska fiának koporsóját fogják az egykori osztálytársak. Mai napig nem tudni biztosra azt, hogy hogyan is halt meg a fiatal fiú. Falusi bál volt a klubban és nem tért haza onnan. Édesanyja reggel várta fiát, de hiába. Kötelességéhez híven elment dolgozni, majd ott érte a szörnyű hír. A fiú holttestét a vonatállomáson találták meg, ráfektetve a sínre. A valós igazság pedig gyilkosság volt. Volt egy fiú banda Kaszonyban sajnos több embert is meggyilkolt a közösségi emlékezetben azóta is él a szörnyű esemény.

A fényképet szintén Dudás Pál készítette akkor, amikor kísérték utolsó útjára a halottat.⁸¹

81

https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2950/1/Toth_Cintia_Noemi_Telepulestortenet_tema_ju_korpuszok_2023.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.20.)

4.2. Ünnepi szokások

4.2.1. Húsvét

A húsvét időpontját 325-ben a niceai zsinaton határozták meg a tavaszi napéjegyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnapra esik. Emiatt a húsvét mozgó ünnep, amely március 22 és április 25 közé esik általában. A nagyböjti időszakban a katolikus hívek ez idő alatt nem fogyasztottak húsos és zsíros ételt. A lányok és menyecskék ekkor csak sötét színű ruhákat vehettek fel. Ez a szigorú böjt a 17. század elején enyhült amikor a pápa megengedte a tejes és tojásos étel fogyasztását. Az egyházi előírások a 20. század elejére tovább enyhültek, az 1920-as években már csak a hamvazószerdára, a pénteki napokra, illetve a nagypéntektől nagyszombatig tartó időszakra vonatkoztak a szigorú böjti előírások. Ezen időszak alatt tilos volt a húsfélék fogyasztása és napi egyszer volt szabad jól lakni.⁸² A keresztény egyház azonban már jóval korábban, a negyvennapos nagyböjt időszakával megkezdte a húsvétra való felkészülést ez a szokás egészen a 7. századig nyúlik vissza.⁸³ Virágvasárnapon Jézus számáron való diadalmas jeruzsálemi bevonulására emlékezik az egyház. A bibliai történet szerint a nép sokasága ruháit terítette az útra, mások pedig ágakat törtek a fákról, és eléje szórták, így köszöntve őt. Ennek az eseménynek az emlékét idézi fel a virágvasárnap szentmise. Ezzel a hagyománnyal kapcsolódik össze a barkaszentelés szokása is. A megszentelt barka egyszerre szolgál a keresztény liturgia részeként, valamint a népi gyógyításban is gyakran használták különféle bajok ellen.⁸⁴

Településünkön is hagyomány volt a barkaszentelés a katolikus családoknál. Ábrány Irén szavait idézve: *„Mifelénk mindig az asszonyok mentek barkát szentelni virágvasárnapkor, mert az ő dolguk vót a család lelki békéjéért imádkozni. A megszentelt barkát aztán hazavitték, eltették a kereszt mellé, hogy védje a házat a villámtól, betegségtől*

⁸² Tátrai – Karácsony:1997:82

⁸³ <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-2008.html> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

⁸⁴ <https://honlap.parokia.hu/lap/kalendarium/cikk/mutat/viragvasarnap-ii/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

meg mindenféle bajtól. Ha valaki nagyon beteg lett, egy kis darabot még a teába is beletettek, mer azt tartották, gyógyító ereje van. Így vót ez, amióta az eszemet tudom.”⁸⁵

Kutatásom során egyértelművé vált, hogy mennyivel másabb volt abban az időben egy Húsvét, miként jártak locsolkodni a fiúk. Adatközlőm Ábrány Irén szavait felidézve: *„Nagyon szép ünnepek voltak ezek. A fiúk mentek a jányos házhoz húshagyó kedden, Húsvét utáni keddi napon oszt akko mentek locsolni vedrekkel. Kihívták a jányokat, ott már a veder vizek ki voltak készítve, a fiúk rendezték a vizet, locsolták őket lefele, úgy mentünk be a házba, hogy csorgott mindenhon rajtunk a víz. Vasárnap mindig a családé volt, együtt mentünk templomba. Hétfőn jártak kölnivel locsolni, na akkor adtuk a hímes tojást amit otthon csináltunk. Hagymahajas vízbe kifőztük a tojást, rátekertük befőttes gumiva a levelet, virágszirmot na miko mit, hogy legyen rajta valami díszítés és azt osztogattuk. A nagyobb fiúk nem mindig vették már el.*”⁸⁶

Településünkön a Nagypéntek nem volt minden családnál ünnepeelve, akik nem tartották a böjtöt ők nem fektettek erre nagy hangsúlyt. A nagyszombat még annyira sem játszott szerepet az emberek életében, mivel az asszonyok ezen a napon készítették többnyire az ételeket és takarítottak. Ezen a napon előkészítették a húsokat, betöltötték a süteményeket. Abban az időben még kézzel készített tojások készültek minden háznál. Mindenki saját kedve és ízlése szerint festette, díszítette. *„Előtte már készítettük a hímes tojásokat, festettük kézzel is, illetve volt olyan, hogy a hagyma héját leszedtük, abba főztük meg a tojásokat, tettünk rá virágszirmokat a minta miatt.*”⁸⁷

A falvakba húsvétkor általában foci meccsek voltak, melyhez tartozott egy népi szokás is. Mesél erről Ábrány Irén adatközlőm: *„Vót ám olyan szokás is, hogy húsvétko meccs volt, a jányok mentek ki, zsebkendőbe be volt kötve a tojás és amelyik fiú tetszett a jányoknak akkor adott neki egyet. Ezek vótak a szép dógok, mert a mai gyerekek már semmi ilyet nem tudnak*”⁸⁸

⁸⁵ Ábrány Irén, 1941

⁸⁶ Ábrány Irén, 1941

⁸⁷ Komári Magdolna, 1942

⁸⁸ Ábrány Irén, 1941

Ábrány Irén adatközlőm albumából kaptam egy fotót ami egy húsvéti vendégség alatt készült:

A fényképen jobb oldalról Tar Etus és férje Varga Sándor látható, középen Árány Irén és férje Ábrány Miklós, bal oldalról szélen pedig Tóth Sándor, mellette neje, Tóth Piroska. A fotó 1970ben készült Mezőkaszonyban egy húsvéti ebéd után. Adatközlőm elmondása szerint nagyon kedves emlék fűzi ehhez a fényképhez mivel mindkét házaspár régi szomszédjai volt és elköltözésük után keveset találkozhattak. Meg volt mindenkinek a saját dolga, mindenki dolgozott a mindennapi megélhetését és kevés lehetőség volt a szórakozásra.⁸⁹

⁸⁹ Ábrány Irén, 1941

4.2.2. Május éjszakája

A magyar ajkú településeken május 1. éjszakáján sok helyen májusfát állítottak. Az udvarlási gesztus szándékát és a természet megújulását is jelenthette. A fák kivágása és azok díszítése mindig a legények feladata volt. A fa állapota mindegy volt, lehetett karcsú vagy akár lombos is. Az hogy melyik tájegységen milyen fát állítottak teljesen változó volt, mivel például: Nyugat Magyarországon tisztított fát vittek, míg más helyen teljes egészében vitték, díszítve. A régi időkben szalagokkal, virágokkal vagy gyümölcsökkel díszítették a májusfákat.⁹⁰

Településünkön az 1950-60 években majusfával, csokorral és szerenáddal kedveskedtek a legények. A jó barátok segítettek a fák kivágásába és a díszítésbe ami a hagyományhoz illően krepp papírral volt díszítve. *„Akkoriban a fiúk összegyűltek nagy csoportokba és úgy jártak azokhoz a lányokhoz akiknek vagy udvaroltak vagy csak szerettek volna. Én nekem volt olyan év, hogy ezen az éjszakán 3-4 zenét kaptam, mert szokás volt édesanyának is hozni, jöttek éjjeli zenét adni olyan fiúk akik szerették a bort, mert édesapa az ablakon keresztül adta ki mindig nekik. Kaptam virágot is, volt egyszer, hogy 100 szál tulipánt kaptam a vőlegényemtől. A faluba Gerő Eszti nénitől lopta le. Volt is híre utána, hogy vajon ki merte lelopni a virágját.*

A kolhozból is járták a zenészeket az utcákat, trombitások, hermónikások. „⁹¹

Más vidékekhez hasonlóan Kárpátján is szokás az éjjeli szerenád húzatása is, amit úgy szint a legények és házasságban élő férfiak rendelték meg. Régebben a muzsika elfogadására vagy gyertyát gyújtottak a lányok vagy gyufaszállal jelezték, hogy elfogadják a szerenádot. Napjainkban már háromszor villanykapcsolással adnak jelzést a zenészeknek és a szerenádot vivő legénynek.⁹² Mezőkaszonyban is ezen szokások voltak a május éjszakai szerenádhoz fűződően. „ *Kimenni nem kellett de mindig jeleztük, hogy fogadjuk-e a szerenádot vagy nem. Ha a lány kinyitotta az ablakot azt jelentette, hogy visszautasítja,*

⁹⁰ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/jeles-napok-unnepi-szokasok-A596/majus-A773/majus-1-A774/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

⁹¹ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

⁹² <https://karpataljalap.net/2020/05/02/szeretnek-majus-ejszakajan-letepni-minden-orgonat-majusejszakai-szokasok-az-egykor/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

ha kapcsolgattuk a villanyt azt jelezte, hogy elfogadom. Valaki gyertyát gyújtott, valaki villanyt. „

4.2.3. Karácsony

A húsvét után a másik legnagyobb keresztény ünnep a karácsony. A karácsony dátuma minden időben december 24. volt.⁹³

Mint minden családnál így az adatközlőimnél is szent ünnep volt a karácsony. Szenteste templomba mentek és azt követően díszítették fel a karácsonyfát is. Akkoriban nem volt gazdag világ, nem voltak a karácsonyfák tele szaloncukorral, de szeretet mindig volt körülötte. *„Hát régen nagyon szép ünnep volt a karácsony, mindig elmentünk templomba szent este, azut feldíszítettük a kis szegényes karácsonyfát. Édesapám mikor milyen tudott haza hozni olyanunk volt. Kockacukrot tettünk a fára, mer akkor még nem volt szaloncukor meg sok más édesség. Általába egy-egy üveg dísz akasztottunk rá, vagy ha már nagyonn lányka voltam sütöttem mézes kalácsokat és azt is tettünk rá. Sosem fogom elfelejteni, hogy a tetején mindig egy nagy fényes arany színű csillag volt amit székre állva tudtam csak a fa tetejére tenni. Nékünk az asztal se volt gazdagon terítve, mert nem voltunk egy jómódú család, no de sose nem éhezünk. Hús mindig vót, mert karácsony előtt igyekeztünk mindig egy disznót levágni, na de abbú is ami maradt igencsak bekellett osztani.”*⁹⁴

Az vizsgát időintervallumban a karácsonyi asztalon nem volt olyan bőség mint napjainkan. Adatközlőm Ábrány Irén mesél arról, hogy volt olyan karácsony mikor hús alig-alig volt az asztalon. Tapasztalatom mindhárom adatközlőnél hasonló volt, mivel szegény családból származtak, olyan ételeket készítettek amihez otthon meg volt minden alapanyag. Többnyire húsleves és töltött káposzta mindig volt.

⁹³ Tátrai – Karácsony, 1997:170

⁹⁴ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

4.3 Munka és mindennapok

Kutatásom alatt bizonyított tény lett számomra, hogy régen az embereknek mennyire nem volt lehetőségük a pénzkereséshez és még nehezebb volt az élet. Mindezek mellett mindhárom adatközlőm elmondása szerint sokkal boldogabb és kiegyensúlyozottabb világot éltek.” *Szegény családba nevelkedtem, lehet azt mondani, hogy napról napra voltunk csak. A szüleim munkások voltak, a kolhoz megalakulása után már édesapám és édesanyám is ott dolgozott. Az alapot mindig meg tudták teremteni nekünk a mindennapi élethez. Éhezni nem éheztem de 12 éves koromtól már dolgozni kellett, hogy be tudjak segíteni a családnak.*”⁹⁵

⁹⁵ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

A fotón Ábrány Irén és Kovács Magdi látható 1960-ban a Kaszonyi hegyen készült egy pajta előtt. A szőlőmetszés után készült a fénykép, melyen megfigyelhető, hogy a lányok munka után eléggé kifáradtak. Egyszerű ruhában, fejkendőt viselve állnak a lányok ami akkori korban teljesen normális volt. A háttérben szerszámok, zsákok és a mindennapi munkához tartozó kellékek figyelhetők meg. Mára már egy darabka a múltból de adatközlőm arcára és mindig széles mosolyt csal.

A dolgozatomban szeretném bemutatni továbbá a munkaszokásokra és az 1950-es évek mindennapi életre vonatkozó tapasztalataimat. Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetésem alatt feltártam a korszak sajátos élethelyzeteit és szokásrendjét. Ezáltal hozzájárulok a helyi emlékezet és élethelyzetek feltérképezéséhez és a munka társadalmi

szerepére. Adatközlőm Ábrány Irén őszinte szavakkal mesél az élet akkor helyzetéről: „Hát az 1950-es évek nagyon nehezen voltak én ugye akkor 9 éves voltam. A gyerekkor nagyon nem vót jó, nagy szegénység vót mert akkor anyámék földeken dolgoztak nagyon kevés fizetésért. Elmentek nekik kapálni vagy mosni, na kinek mit kellett csinálni és ezért kaptak egy csupor tejet vagy lisztet, mikor mit adtak. A szegénység olyan vót akkor, hogy nem pénzzel fizettek hanem élelmiszerekkel. Adtak egy kis krumplit na vagy ki mit. Négyen vótunk testvérek, négy jány. Két nővérem meg egy hugom vót, amibe csak tudtunk otthon segítettünk. Én már 9 évesen mostam, főztem, na nm mondom, hogy mindent normálisan el tudtam végezni, de akkor muszáj vót és jó vót úgy ahogy. Vót nagy fa mosótekenő és vót olyan rácsos akármí amin suolták a ruhát és akkor úgy mostunk. Nem volt még ennyiféle mosószar, vagy szappannal mostunk vagy főztünk lugot a hamubú. Feltették a vizet oszt akkor beletették a hamut és abba mosták a ruhát. Hamar el kellett menni nekem is dógozni. Voltam vagy 17-18 éves mikor a szőlőbe jártam dógozni és akkor 30 kopeket kaptunk.”⁹⁶

⁹⁶ Ábrány Irén, 1941

A melléklet fotó 1958-1959-ben készült a Kaszonyi szőlőhegyen. Ábrány Irén ekkor 17-18 évesen a szőlősorok között, hátul összekulcsolt kézzel arcán szerény mosollyal a fotón. A fotón látott ruha egyszerű a mozdulat pedig letisztult. A háttérben megfigyelhető egy hölgy aki egy pillanatra sem hagyta abba a munkát.

Komári Magdolna adatközlőm mesél arról, hogy milyen hamar fel kellett nőni az élethez és besegíteni a házimunkába is. *„Mikor már én nagyobb voltam besegítettem az otthoni munkákba. Korán megtanultam főzni, mosni, rendezni az állatokat. Emiatt az iskolából is csak 8 osztályt tudtam elvégezni, hiába kérték a tanárok, hogy járjak mert kitűnő tanuló voltam, sajnos nem tehettem meg. 11 évesen már mentem a kolhozba nyári munkára gyomlálni, kapálni, tengerit csuházni, mikor milyen munkába kellett besegíteni. „*⁹⁷

⁹⁷ Komári Magdolna, 1942

4.3.1. Disznóvágás

A falusi emberek életében a disznóvágás egy ünnepnapnak volt mondható, ami összehozta a családokat, jó szomszédokat. Az interjú készítése során betekintést nyerhettem, hogy régen milyen formában zajlott egy hagyományos disznóvágás. Számos népi szokás és hiedelem tartozik ehhez az alkalomhoz ami nem csak a mentét mutatja be, hanem az akkor emberi gondolkodást és kapcsolatokat is. Kora hajnalban kezdődtek már a munkálatok, a gazda összehívta a jó szomszédokat, hiszen egy ilyen alkalomnál jól jött minden segítő kéz. *„Hát régen reggel felkelt a gazda és átment a jó szomszédokat összehíjták. Bor vót annyi mint kútba a víz. Na leszúrta a hentes a disznót, szalmába megperzselték, körül vótak a disznón az emberek, beszélgettek.”*⁹⁸ Elmesélték adatközlőim, hogyan történt a hús feldolgozás és a tártósítása akkoriban. *„Ezt követte majd a füstölés. Az erre szánt húsokat besóztuk, 2 hét állt a sóba, aztán lemostuk, kitettük szikkadni és mehetett a füstölőbe. Akkor nem volt hűtőszekrény, ment minden a padra. A rántott húsnak valót soha nem tudtuk elrakni mert mindig széthordtuk kóstolóba hurkával meg kolbásszal.”*⁹⁹ Minden résztvevőnek megvolt a saját feladata és ezen feladatok elvégzése sorrendbe történt. Komári Magdolna adatközlőm mosolyogva mesél ezen emlékekről: *„: Régen többnyire télen vágunk disznót, általában mindig karácsony előtt.*

*Nálunk mindig pálinkával kezdődött. Utána a hentes leszúrta a disznót, megperzselték szalmával, az volt még az igazán finom disznó bőr. Körberakták szalmával és úgy perzselték, ami leégett róla mindig pótolták ha szükségesnek látták még. Reggelire elkészítettük a hagymás velőt, valaki hagymás vért csinált, ez családtól függött. Mikor meg már szétszedték a disznót délre volt a toros hús. Ebéd után csináltuk a hurkát, kolbászt és már vacsorára ezt tálaltuk, süttünk le még friss oldalast is és vagy tört krumplival vagy cikkes főtt krumplival fogyasztottuk.”*¹⁰⁰ Az asszonyok feladata volt a hurka és a kolbász töltés többnyire. *„Akkor a hurka meg a kolbász csinálás se úgy vót mint most, hogy kifő egy kettő, akko miko a vacsorának vége lett na addigra megfőtt a belsőségés még utána álltunk neki a hurka csinálásnak. Éjjéléig csináltuk drága jányom. Főleg miko csak 2-3*

⁹⁸ Ábrány Irén, 1941

⁹⁹ Komári Magdolna, 1942

¹⁰⁰ Komári Magdolna, 1942

asszony vót, hát akko nem ment olyan gyorsan a munka. Na meg hiába vót valahon 10 asszony is ha nem értettek hozzá, azokka nem sokra mentünk. Előtte való éccaka azé nem aludtunk mert este készültünk hozzáfele, hajnalba keltünk, azut meg sokáig fenn vótunk. Gondolj csak bele mikor éjjélre kifőtt a hurka és még el kellett mosogatni azt a sok fazikat, lábasokat, mindent. Nem hagyhattuk reggelre mert beleszáradt. Feltettük a vizet mindig, hogy jó meleg legyen oszt a nagy zsiros fazikakot csak úgy mostuk. Azt gondold-e hogy a disznót miko mosták még ahhoz is melegítettük a vizet mert a hentes nem szívesen nyúlkaált a hideg vízbe. Főleg miko télen vágtuk a jó -10 fokba, akko még igazi téli időjárás vot. „

A régi időkben az emberek hozzáállása az állatokhoz és az élelmiszerhez is teljesen más szemszöget mutat be, mély tiszteletet és odaadó munkát fektettek bele az emberek. Érdekes megfigyelés, hogy a világ változásával a disznótor hagyományai is jelentősen változnak.

4.3.2. Kenyérésütés

Mindig az asszonyok feladata volt otthon a kenyérésütés, ami a mindennapi élet egyik legfontosabb tevékenysége volt. A kovászt mindig féltve vigyázták, mert attól kelt meg a kenyér. Nagy fatálakba vagy tekenőkbe dagasztottak ami sok esetben anyáról maradt mindig a lányára. A bedagasztott tésztát letakarva „kenyeres kendővel” meleg helyen kelesztették. Interjú készítés során megtudhattam, hogy azt a kendőt amivel a kenyeret takarták le, soha nem használták semmi másra. A dagasztást követően jöhetett a kemence befűtése ami nem volt egyszerű. Általában százaz venyigével és fával tüzeltek, majd a paraszt kihúzták és kezdhették a sütést. A kiszakított kenyereket lapáttal helyezték be a kemencébe, ügyelve arra, hogy ne sérüljön meg. „*Vót nekünk kemence, mi csináltuk. Este mindig megtettük a kovászt, megszitáltuk a lisztet, reggel bedagasztottunk, akkor egy órát kelni hagytuk a tekenőbe a kenyeret, utána kiszakítottuk vagy kosárba vagy tepsibe és akkor megfűtöttük a kemencét és bevetettük a kemencébe a kenyeret.*”¹⁰¹

Az asszonyok már tapasztalatból tudták, hogy mikor jó a kenyér, figyelték a héja színét és a kopogtatás hangját. A kenyér elkészülése után kendőbe bugyolálták , hogy

¹⁰¹ Ábrány Irén, 1941

kihüljön és utána vágják meg és rakták el a következő napokra. „ *Hát nagy családok kétszer is sütöttünk egy héten mert 5 kenyér fért a kemencébe. Na de ha olyan vót az étel hétköznapi, hogy nem kellett mellé kenyér akkor volt úgy, hogy ha egyik hétfőn megsütöttük, vót még másik hétfőn is, mi nem válogattunk, megettük az egy hetes kenyeret is.* ”¹⁰²

4.3.3. Szüret

Mezőkaszony szőlőtermesztésben mindig kimagasló helyet foglalt el. Finomabbnál finomabb szőlőkből jó borokat és a vulkanikus eredetű hegyen termett szőlő jó alapanyag volt a pezsgőkészítéshez is. A szőlőből Olaszországba is készítettek pezsgőt. ¹⁰³ A szüret nem csak munka volt, hanem a közösségi élet egyik időtöltése is. Előtte már folytak az előkészületek, hordómosás, víz hordás, amelyről Komáriné Ricsi Margaréta mesél: „ *Nálunk mindig nagy szüretetek voltak, mert hatalmas szőlőkertünk volt. Mindig az volt a szokás, hogy ha szüret van akkor szalonnát sütöttünk, főtt ételt arra nem készítettünk. Édesapa előtte előkészítette a hordókat, sokat segített neki édesanya is, nő léte emelte a nehéz hordókat, hordta a vizet. Én magam is hordtam a vizet mikor mostuk.* ” ¹⁰⁴ Összegyűltek a családtagok, rokonok, barátok és kezdődhetett is a munka. A szőlőszedés közben énekelve, mókázva folyt a munka. „ *Ilyenkor a szüret napján jöttek a szomszédok segíteni, rengeteg ember volt az udvaron, mindenki keze alá jutott munka. A szegény emberek jöttek, mert tudták, hogy legalább jól laknak és az napra nem kell törni a fejüket, hogy mit egyenek. Ha úgy adta a helyzet, hogy maradt egy kis zsírozott kenyér meg szalonna mindigadtunk nekik haza is. Az az igazság, hogy ilyenkor az emberek meg is itták a magukét.* ”¹⁰⁵

¹⁰² Ábrány Irén, 1941

¹⁰³ https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=273&Itemid=1367&lang=hu (A letöltés ideje: 2025.05.10.)

¹⁰⁴ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

¹⁰⁵ Komáriné Ricsei Margaréta, 1948

V. A CSALÁD MINT EMLÉKEZET HORDOZÓ

Sokan hobbiból vagy szimplán érdeklődésből kezdenek bele saját családjuk múltjának felderítésébe. Ez a munka jelentős időt és energiát igényel, és emellett a szerencse is fontos szerepet játszik ebben a folyamatban. Bár kevesen foglalkoznak tudományos vagy néprajzi szempontból a családi kutatásokkal, ez a téma rengeteg munkát igényel, és nem minden család rendelkezik teljes és jól dokumentált családfával. A legnagyobb eséllyel azok a családok állnak jobban ezen a területen, akik valamilyen módon anyagilag is el tudtak indulni, mivel a nemesi családok voltak azok, akik már a múltban is genealógiai kutatásokat végeztek. Az ő esetükben a családfa készítés különösen fontos volt, hiszen a 18. és 19. század között, a nemesek gyakran azért készítették családfájukat, hogy világosan átláthassák, miként kell elosztani a birtokaikat és a különböző vagyoni javakat. Az ilyen típusú dokumentációkat gyakran levéltárakban vagy más intézményekben őrizték meg, biztosítva azok hosszú távú megőrzését és hozzáférhetőségét.¹⁰⁶

A családtörténet kutatása egy olyan folyamat amelyet ha az ember elkezd, nehéz abbahagyni. Bizonyított tény, hogy a kutatás alatt mindig találkozunk olyan információkkal, amelyek jobban felkeltik érdeklődésünket és ezáltal tovább foglalkozunk a témával.

Nem minden esetben csak a pozitív események iránt mutatunk érdeklődést, mivel vannak olyan témák, ahol pont, hogy a negatív történések keltenek bennünk kíváncsiságot. Sokan úgy gondolják, hogy a családtörténet kutatása egyszerű feladat, hiszen ismerik a felmenőiket és sok esetben a dédszülők életével kapcsolatban is rendelkeznek bizonyos ismeretekkel. De valójában ez a folyamat sokkal összetettebb mint ahogy ezt sokan gondolják. Minél mélyebbre ásunk a család múltjában, annál több részlet tárulhat fel előttünk, például őseink vallási hovatartozása vagy az, hogy milyen körülmények közé születtek. Ha kutatásaink során nemesi származású felmenőkre bukkanunk, az jelentősen megkönnyítheti a családi információk visszakeresését, hiszen róluk nagyobb valószínűséggel maradtak fenn írásos források. Ezzel szemben az egyszerű városi polgárok

¹⁰⁶ https://mnl.gov.hu/csaladtorteneti_kutatas (A letöltés ideje: 2025.03.30.)

esetében sokkal nehezebb pontos és részletes adatokat találni a múltjukról.¹⁰⁷ A családról szóló kutatások során gyakran előkerülnek a régi fényképek is, amelyek nagy segítséget nyújtanak az emlékek felidézésében. A fotók nemcsak az események pontosabb időbeli elhelyezését teszik lehetővé, hanem egy-egy élmény is könnyebben megelevenedik általuk. A családi fényképek nézegetése egyben közös élmény is lehet: minőségi, tartalmas időtöltést jelenthet a családtagok számára, erősítve ezzel a családi összetartozás érzését. Emellett a fotók kézzelfogható formában mutatják be a család történetét, identitását – önmagunk és mások számára egyaránt.¹⁰⁸ A fotográfia a fényképezőgép megjelenése óta számos átalakuláson ment keresztül, mégis mindvégig meghatározó szerepet töltött be a művészet világában. Alapvetően kétféle fényképet különböztethetünk meg: az egyik információt közvetít, a másik pedig érzelmi reakciót vált ki a szemlélőből. A fotó sajátossága, ami megkülönbözteti más ábrázolási formáktól, az időhöz fűződő viszonya.¹⁰⁹

Magiszteri dolgozatomban a fényképek és az interjúk szolgálnak alapjául. Ezek az emlékezetkutatás szempontjából értékes források. A fényképek segítik az interjú készítést, mivel a fotókat látva sok emlék elevenedik fel az adatközlőkben.

5.1. Fotók mint információt átadó anyagok

Egy fényképet ha elemzési szempontból figyelünk meg, nagyon sok árulkodó motívum lehet a külalakját tekintve: fényes-e a kép vagy matt, teljesen kocka vagy vágott, éles a fotó vagy életlen.¹¹⁰ A fényképek sokféle információt közvetítenek: a környezet, a berendezés, az öltözet vagy a kiegészítők mind árulkodnak az emberi kapcsolatokról és a társadalmi helyzetről. A fotók elemzésekor fontos figyelembe venni a készítés helyét, idejét, módját, valamint azt is, hogyan és hol tárolják őket. Paraszti családoknál a tisztaszobában, a komód fölé kerültek, míg a polgári családoknál az íróasztalra vagy az ágy fölé. A fotók gyakran céllal készültek, még ha ez nem is volt tudatos. Vannak, amelyeket elrejtene, másokat ünnepi alkalmakkor például: karácsonykor együtt néznek át, hasonlóan a halottak napi

¹⁰⁷ https://mnl.gov.hu/mnl/ol/csaladtorteneti_kutatas (A letöltés ideje: 2025.04.06.)

¹⁰⁸ https://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/7/kuruczrozsza-csalad/51_a_csaladtorteneti_kutats_irnyai_folyamata.html (A letöltés ideje: 2025.04.06.)

¹⁰⁹ Lengyel György, 2011: 28

¹¹⁰ Szilágyi Sándor, 2014: 281

megemlékezéshez.¹¹¹ Általában olyan eseményeket örökítünk meg fényképen, amelyek valamilyen módon kötődnek hozzánk, emlékezetes pillanatokhoz, örömteli élményekhez. Ezeket a képeket később bekeretezve a falra akasztjuk, hogy emlékként őrizzük őket.¹¹² A fotográfia társadalmi szempontból a 19. század második felében jelent meg, ekkor kezdett egyre inkább beépülni a tárgykultúrába, és fokozatosan helyet kapott a különböző társadalmi rétegek életében is. A 20. századra a fotográfia alapvető médiummá vált. Ebben az időszakban jelentek meg a privát fényképek, és ekkor kezdtek kialakulni a fényképkorpuszok is.¹¹³ A XIX-XX. században kezdték el az emberek egyre jobban művészetként használni, s ennek köszönhetően a hatodik művészeti ág lett a XX. század elejére.¹¹⁴ Napjainkban már a digitális fényképészet korszakát éljük, ezáltal a hagyományos fotográfia egyre inkább háttérbe szorul. Hasonlóan más, Európa peremén elhelyezkedő országokhoz, Magyarországon is szinte egy időben jelent meg a fényképezés, így a magyar kortársak első kézből értesültek a világban kibontakozó újdonságokról. A 20. század folyamán vita alakult ki Magyarországon a fotográfia miatt, mivel ekkor kezdett meghonosodni az avantgárd irányzat és az események többségét fényképes dokumentumokkal örökítették meg. Teljesen beépült a néprajztudomány és a régészet módszertanába is a fényképészet.¹¹⁵ A képalkotás egyik legmeghatározóbb tulajdonsága a hitelesség és a pontos átadás. Nyilvánvaló dolog, hogy csak olyan tárgyakat, természeti képeket tudunk megörökíteni, amelyek léteznek. A médiában is kimagasló szerepe van egy képnek, mivel információt közvetít az embereknek. Történelmi szempontból sem hanyagolható el már a XX. században a fénykép, mivel nélkülözhetetlen egy kutatás során is. Nagyon jól át tudja adni az adott kor hangulatát, idillét.¹¹⁶ Egy fényképpel meg tudjuk

¹¹¹ Kunt Ernő, 1995:15-16

¹¹² Hargitai Dávid, 2009: 6

¹¹³ Szalma Anna-Mária, 2011:195-196

¹¹⁴ <http://eftonstudio.hu/MUNKA/rolunk-hasznos-infok.php?fbclid=IwAR1N5QMbc4Ogc8dkvIGACpt6pVw7lwGczbCmsZuUskNVqxdOb-bAx2W3uNk> (A letöltés ideje:2025.04.10.)

¹¹⁵ <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/409.html?fbclid=IwAR2I3DH0ObwlstISLvgR2o06p5aQWDwOu77jgHZtITsySXoSF3ECaMBlo2g> (A letöltés ideje:2025.04.10.)

¹¹⁶ <http://www.ace.hu/tudvil/stemlerah.html> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)

állítani az életet egy pillanatra, mélyebben belegondolni abba, hogy mi is történt, majd megtörni a csendet a fotókhoz kapcsolódó emlékekkel. ¹¹⁷

5.2. Interjú módszerek

Az interjú készítés során szükségünk van egy adatgyűjtőre és egy adatközlőre akik kellőképp fel vannak készülve mindkét oldalról. Az adatgyűjtő előre megfogalmazott, időrendi sorrendbe tett kérdésekkel érkezik az interjú alanyhoz, aki már megfontolt gondolatokkal várja őt. Fontos a pontos felkészülés, hogy az interjú menete zökkenőmentesen tudjon haladni. ¹¹⁸ Napjainkra már teljesen elterjedt lett a kutatások körében az oral history. Lényege, hogy előre megtervezett folyamattal érkezzünk az interjú alanyhoz és azon keresztül épüljön fel a beszélgetés. ¹¹⁹

A dolgozatom megírásának alappillére az interjú készítés volt, ami során a kvalitatív kutatási módszert alkalmaztam. Az adatgyűjtéshez a hóladba módszert alkalmaztam miszerint először egy közeli családtagommal készítettem interjút, majd az ő ajánlására jutottam el a másik két adatközlőmhöz is. Mivel az interjú alanyokkal közeli kapcsolatot ápolok így a beszélgetésünk zökkenőmentesen tudott haladni és szívesen osztották meg velem személyes tapasztalataikat a hagyományokkal, hiedelmekkel kapcsolatban. Mivel az interjú félig strukturált formában történt meg, így lehetőség nyílt a szabadabb kommunikációra és a részletek átbeszélésére is. Munkám során egyazon korosztályú adatközlőket próbáltam magam köré gyűjteni mivel az 1950-60as évek szokásait, életformáit szerettem volna mélyebben feltárni. A beszélgetés során a személyes történetek és a hozzájuk csatolt fényképek is felszínre kerültek, melyek gazdagítják a munkámat. Az általam szerzett interjúkat jegyzeteléssel és hangfelvétel segítségével rögzítettem, majd ezek alapján kezdtem el a tartalom feldolgozását és a munka szakirodalmi részét. Az interjúk nagyrészt hozzájárultak a dolgozat hitelességéhez.

¹¹⁷ Dr. Horváth Dóra, 2010: 903

¹¹⁸ <https://www.hrportal.hu/jelentese/interju.html> (A letöltés ideje: 2025.04.25.)

¹¹⁹ http://epa.niif.hu/03900/03976/00043/pdf/EPA03976_magiszter_2007_02_07.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.25.)

VI. ÖSSZEGZÉS

Kutatásom alatt azt vizsgáltam, hogy az idősebb korosztály, hogyan emlékszik vissza Mezőkaszony szellemi és kulturális életére. Arra vagyok kíváncsi, hogy az itt élő emberek, hogy őrzik a szokásokat, hagyományokat és, hogy mi módon tudnak erről mesélni. Fontos volt a munkám során, hogy ne csak a múltból dolgokat tárjuk fel, hanem kiderüljön az idősök miként gondolkodnak és mit tartanak fontosnak belőle.

A dolgozatom fő része az interjú készítés volt ahol az idősökkel való beszélgetést rögzítettem, majd a lejegyzetelés után elemeztem őket. Figyeltem arra, hogy milyen érzéseket vált ki a történetek elmesélése és, hogyan mutatják be az akkori közösséget.

A munkámmal az volt a célom, hogy egyszerű emberek emlékein keresztül mutassam be, milyen volt az élet az 1950-es évek után, illetve az akkori szokások, hagyományok milyen módon voltak őrizve.

A dolgozat első részében bemutatom azt, hogy miért fontos az emlékezetkutatás és azt, hogy én milyen módszereket használtam. A második részben a kaszonyi emberek emlékeit vizsgálom, hogy mily módon vannak jelen az emlékezeteikben a szellemi és kulturális élet szokásai, hagyományai. A harmadik részben pedig összefoglalom az általam szerzett tapasztalatokat.

Ezen dolgozatommal szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy ezek a történetek tovább éljenek az emberek életében és több generáció megismerje. Reményeim szerint a munkám segít abban, hogy az emberek megértsék, miért fontos a helyi kultúra és a szokások megőrzése.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bárh Dániel, 2005: Esküvő, keresztelő, avatás. Egyház és népi kultúra kora az újkori Magyarországon. Budapest: MTA – ELTE.
2. Dömötör Tekla, 1972: Az emberi élet fordulóíhoz köthető népszokások. Budapest: Gondolat Kiadó.
3. Dömötör Tekla, 1990: Magyar néprajz nyolc kötetben. VII. Népszokások, néphit, népi vallásosság. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja. Akadémiai Kiadó.
4. Dr. Horváth Dóra – Dr. Mitev Ariel 2010: Interpretatív fotóinterjú
5. Dupka György, 2014: Halottaink 1944-1959: A kárpátaljai szovjet népiértás eddig ismert áldozatainak névsora. Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó
6. Fejős Zoltán, 2005: A néprajz, antropológia – a kulturális örökség és az emlékezet kategóriái. Országos Széchényi Könyvtár – Akadémiai Kiadó RT.
7. György Péter, 2005: Kulturális örökség – társadalmi képzelet. Országos Széchényi Könyvtár – Akadémiai Kiadó RT.
8. Hargitai Dávid: Vizuálantropológiai értelmezés a családi legendáriumok feltérképezéséhez. Kapocs – 8.évf. 2. sz. (2009. június)
9. Jakab Albert Zsolt – Vajda András, 2016: Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben. Kolozsvár: IDEA, Kriza János Néprajzi Társaság.
10. Kész Barna 2020: Gyedovscsina a szovjet hadseregben, kárpátaljai magyar katonák beszámolóí alapján, In: XXIII. Tavaszí Szél Konferencia, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest: 257-267
11. Keszeg Vilmos, 2013: Hiedelmek, narratívumok, stratégiák. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár: BBTE Magyar néprajzi és Antropológiai Intézet Kriza János Néprajzi Társaság. GLORIA és IDEA nyomda.
12. Kunt Ernő, 1995: Fotoantropológia. Fényképezés és kultúrakutatás. Miskolc-Budapest
13. Lengyel György 2011: Vizuális szociológia. Szöveggyűjtemény a fotó társadalomtudományi alkalmazásáról. Budapesti Corvinusi Egyetem, Budapest.
14. Magyar Néprajzi Lexikon. 1982. Akadémiai Kiadó, Budapest. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-2008.html> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

15. Parókia Portál. (n.d.). *Virágvasárnap II.* Elérhető: <https://honlap.parokia.hu/lap/kalendarium/cikk/mutat/viragvasarnap-ii/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)
16. Pócs Éva, 1983: Tér és idő a néphitben. *Ethnographia*, 94(2), 177–206.
17. Pócs Éva: Néphit. In: Dömötör Tekla(főszerk.): Magyar néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Budapest: Akadémiai Kiadó
18. Sebestyén Gyula, 1906: A pünkösdi király és királyné. In *Ethnographia* XVII. 32-43.
19. Sonkoly Gábor, 2005: Örökség és történelem: az emlékezet technikái. Országos Széchényi Könyvtár – Akadémiai Kiadó RT.
20. Szalma Anna-Mária 2011: Fénykép a 20. században – A 20. század fényképe. Egy privát fotókorpusz elemzésének tanulmányain. *Korunk* 22. évf. 3. sz. (2011. március)
21. Szilágyi Sándor: 2014 A fotográfia elméleti. Klasszikus és újabb megközelítése, Vincze Kiadó
22. Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika, 1997: Jeles napok – Ünnepi szokások. In Paládi – Kovács Attila (szerk.): Magyar Néprajz VII. Budapest.
23. Terendi Viktória 2017: Családi krízis helyzetek vizuális megjelenéseiről. Néprajzkutató, Tornyai János Múzeum.
24. Voigt Vilmos, 1998: A Magyar Folklór. Osiris Kiadó.
25. Wessely Anna, 2005: A kulturális örökség fogalmának változásai. Országos Széchényi Könyvtár – Akadémiai Kiadó RT.
26. https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=101:-mezkaszony-tort&catid=273:a-telepueles-bemutatasa&Itemid=1367&lang=uk (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
27. <https://www.wikiwand.com/hu/articles/Mez%C5%91kaszony> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
28. <https://genius-ja.uz.ua/images/files/patakigszakdolgozat-kaszonyikistersegvegleges-gabor-pataki.pdf> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
29. https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/a-nap-kepe-mezokaszony/?utm_source (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
30. <https://kmkszu.com.ua/2020/01/14/megalakult-a-mezokaszonyi-kistersegi-tanacs-kerdojelekkel/> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
31. <https://life.karpat.in.ua/?p=68246&lang=hu> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)

32. <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-klein-gyorgy-mezokaszony-szulotte/> (A letöltés dátuma: 2025.03.16.)
33. <https://www.karpatinfo.net/> (A letöltés ideje: 2025.03.16.)
34. <https://mek.oszk.hu/04800/04830/html/#4>
35. <https://www.kmu.gov.ua/news/cherez-rosiisku-ahresiiu-v-ukraini-postrazhdaly-835-pamiatok-kulturnoi-spadshchyny> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)
36. <https://zn.ua/ukr/CULTURE/junesko-vnesla-20-objektiv-kulturnoji-spadshchini-ukrajini-do-spisku-tsinnostej-pid-posilenim-zakhistom.html> (A letöltés ideje: 2025.03.19.)
37. <https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0002.html> (A letöltés ideje: 2025.03.19.)
38. <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-940.html> (A letöltés ideje: 2025.03.19.)
39. https://karpataljalap.net/2012/04/27/lakodalom-van-mi-utcankba?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.10.)
40. https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Csolyospalos/pages/011_lakodalmi_szokasok.html (A letöltés ideje: 2025.04.10.)
41. https://kjnt.ro/szovegtar/uploads/tartalmak/DET_2018_SzekelyM_A-magyar_05.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.11.)
42. http://karolyfalva.freeweb.hu/lakodalmi/lakodalmi_kepek.htm (A letöltés ideje: 2025.04.11.)
43. https://epa.oszk.hu/02000/02002/00001/pdf/1997-tel_polcz-egyutt.pdf?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.12)
44. <https://mek.oszk.hu/04800/04830/html/#4> (A letöltés ideje: 2025.04.12.)
45. https://katonaandrea.hu/halottak-szelleme-hazajaro-lelek-a-nepi-hitvilagban/?utm_source (A letöltés ideje: 2025.04.12.)
46. <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-2008.html> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)
47. <https://honlap.parokia.hu/lap/kalendarium/cikk/mutat/viragvasarnap-ii/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)
48. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/jeles-napok-unnepi-szokasok-A596/majus-A773/majus-1-A774/> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)

49. <https://karpataljalap.net/2020/05/02/szeretnek-majus-ejszakajan-letepni-minden-organat-majusejszakai-szokasok-az-egykori> (A letöltés ideje: 2025.04.22.)
50. https://mnl.gov.hu/csaladtorteneti_kutatas (A letöltés ideje: 2025.03.30.)
51. https://mnl.gov.hu/mnl/ol/csaladtorteneti_kutatas (A letöltés ideje: 2025.04.06.)
52. https://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/7/kuruczrozsacsalad/51_a_csaladtorteneti_kutatasi_irnyai_folyamata.html (A letöltés ideje: 2025.04.06.)
53. <http://eftonstudio.hu/MUNKA/rolunk-hasznos-infok.php?fbclid=IwAR1N5QMbC4Ogc8dkVlGACpt6pVw7lwGczbCmsZuUskNVqxdOb-bAx2W3uNk> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)
54. <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/409.html?fbclid=IwAR2l3DH0ObwlstISLvgR2o06p5aQWDwOu77jgHZtITsySXoSF3ECAMblo2g> (A letöltés ideje: 2025.04.10.)
55. <https://www.hrportal.hu/jelentese/interju.html> (A letöltés ideje: 2025.04.25.)
56. http://epa.niif.hu/03900/03976/00043/pdf/EPA03976_magiszter_2007_02_07.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.25.)
57. <https://ich.unesco.org/en/RL/pysanka-ukrainian-tradition-and-art-of-decorating-eggs-02134> (A letöltés ideje: 2025.05.10.)
58. <https://karpataljalap.net/2021/12/24/nephagyomanyok-karacsonyi-unnepkorben> (A letöltés ideje: 2025.05.10.)
59. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2950/1/Toth_Cintia_Noemi_Telepulestortenet_temaju_korpuszok_2023.pdf (A letöltés ideje: 2025.04.20.)

РЕЗЮМЕ

Під час свого дослідження я досліджував, як старше покоління пам'ятає інтелектуальне та культурне життя Мезьокасонь. Мені цікаво, як люди тут живуть, як вони зберігають свої звичаї та традиції, і як вони можуть розповідати про них історії. У моїй роботі було важливо не лише досліджувати речі з минулого, а й з'ясовувати, як мислять люди похилого віку та що вони вважають важливим.

Основною частиною моєї дипломної роботи було проведення інтерв'ю, під час яких я записував розмови з людьми похилого віку, а потім аналізував їх після того, як робив нотатки. Я звертав увагу на почуття, які викликали розповіді історій, і на те, як вони зображували громаду того часу. Метою моєї роботи було показати через спогади простих людей, якими були життя після 1950-х років та як тоді зберігалися звичаї та традиції.

У першій частині дисертації я пояснюю, чому дослідження пам'яті важливі та які методи я використовував. У другій частині я розглядаю спогади жителів Кашонів, щоб побачити, як звичаї та традиції інтелектуального та культурного життя присутні в їхніх спогадах. У третій частині я підсумую свій досвід.

Цією роботою я хотіла би зробити внесок у те, щоб ці історії продовжували жити в житті людей і щоб їх знали нові покоління. Я сподіваюся, що моя робота допоможе людям зрозуміти, чому важливо зберігати місцеву культуру та звичаї.

INTERJÚ KÉRDÉSEK:

1. Hány éves kortól kellett dolgozni?
2. Milyen munkalehetőségek voltak?
3. Miben volt az élet más akkor mint most?
4. Milyen volt akkoriban egy lánykérő?
5. Melyik napok voltak az udvarlós napok?
6. Milyen volt régen a május éjszakája?
7. Hány éves korban számított a leány vén lánynak?
8. Milyen volt régen egy lakodalom?
9. Hol tartották az esküvőket?
10. Régen volt menet és kínálgatás a faluban?
11. Hány éves korban volt illő szülni?
12. Milyen szokások voltak ha a feleség várandós lett?
13. Mi alapján hívtak akkor keresztszülőket?
14. Mi volt a menete egy keresztelőnek?
15. Milyen hiedelmek fűződtek akkoriban egy temetéshez ?
16. Milyen volt akkoriban egy szüret?
17. Milyen volt régen egy hagyományos disznótor?
18. Nőkként hogyan élte meg a férfiak katonaságba vonulását?
19. Milyen volt régen a Húsvét?
20. Milyen volt a Karácsony?
21. Milyen lehetőségek voltak rég a szórakozásra?

MELLÉKLET

AGY1: Jó napot kívánok!

AK2: Szia Cintiám.

AGY1: Magiszteri dolgozatom fő témája a szokások, ünnepek, hagyományok kutatása az 1950-es évek után. Ehhez kapcsolódóan lenne pár kérdésem. Kezddhetjük:

AK2: Természetesen, szívesen állok rendelkezésedre ezekben a témákban.

AGY1: Köszönöm szépen. Első körben egy bemutatkozást kérnék.

AK2: Komáriné Ricsei Margaréta vagyok, születtem 1948. augusztus 3. és törzsgyökeres kaszonyinak mondhatom magam.

AGY1: Első kérdésem az lenne, hogy milyen volt a gyermekkor? Hogyan emlékszik vissza rá?

AK2: Hát a gyermekkorom nagyon nehéz volt. Szegény családba nevelkedtem, lehet azt mondani, hogy napról napra voltunk csak. A szüleim munkások voltak, a kolhoz megalakulása után már édesapám és édesanyám is ott dolgozott. Az alapot mindig megtudták teremteni nekünk a mindennapi élethez. Éhezni nem éheztem de 12 éves koromtól már dolgozni kellett, hogy be tudjak segíteni a családnak.

AGY1: Mit kellett dolgozni?

AK2: Hát kapálni kellett, hagymát mentünk dugni, hordani felfele a répát a tehénnek, a fűvet a csirkének. Nekünk mindig volt legalább 3 tehén és aprójószágok is. Ezeket mind nekem kellett rendezni, mert a szüleim kevese voltak otthon. Ezáltal én így vettem ki a részem a munkából.

AGY1: Miben volt az élet más abban a korban, mint most?

AK2: Régen sokkal nyugodtabb volt minden, nem volt feszült helyzet. Igaz, hogy szegények voltunk, de akkor nem voltunk nagyravágyók, mindig azzal elégedtünk meg ami volt és kész. Akkoriban az emberek sokkal jobban kötődtek egymáshoz, nyilván voltak veszekedések, de nagyon összetartóan voltak. Régen nem kellett semmire napszámost hívni, jó szomszédok, rokonok jöttek és segítettek, majd aztán mi is visszasegítettünk nekik.

AGY1: Milyen volt régen egy lánykérő?

AK2: Hát, régen a lánykérő úgy vót, hogy nem úgy volt, mint most, hogy mindenki csak úgy összejön, vagy mobilon beszélnek. Nálunk, a faluba, nem lehetett úgy csak úgy

megkérdezni, hogy „Hát, szeretlek, leszel-e a feleségem?”. Nem, nem, nem. Előbb vót egy jó nagy udvarlás, meg is kellett dolgozni érte!

A fiú, ha tetszett neki a lány, először meg kellett kérdezni a szüleit. Aztán jött a nagy nap, amikor eljött a házhoz. De nem úgy, hogy egyedül ám! Hozott magával egy-két barátját és általában az apja is ott vót. A szüleink, főleg az apám, csak úgy nézték, hogy „Na, mit hozott a fiú?” Megvárták, hogy a fiatalok leüljenek, és akkor jött a kérdés: „Na, kérhetsz-e engedélyt?”

A lány nem mondhatta csak úgy, hogy igen. Nem! Előbb a családot kellett megnyerni, beszélgettek, iszogattak, aztán, ha minden jól ment, a lány apja odaszólt neki, hogy „Na, hát akkor mondd el a választ”. De a lány nem mondhatta egyből, hogy „Igen!”. Kellett még egy kis idő, hogy lássa, tényleg ő az, akivel boldog lesz.

Aztán, ha minden jól ment, akkor jöhetett az eljegyzés. De a lánykérő nem úgy ment, hogy virágot adtak, vagy csokoládét, hanem inkább egy nagy szép szál fenyőfát hozott, aztán meg a lány apja jóváhagyta, hogy akkor a lány leánykori nevét egy új névre cseréli, és akkor jött a lakodalom! Az egész falunak ott kellett lenni, mert ott dőlt el, hogy ki kit kapott.

Még ma is emlékszem, hogy vót olyan lánykérő, ami egész este tartott, jó mulatsággal, tánccal. Na, ez volt a régi jánykérő, nem úgy, mint most!

AGY1: Melyik napok voltak az udvarló napok?

AK2: Az udvarló napok általában **szerdák** és **vasárnapok** voltak. Szerdán a fiatalok ugye nem dolgoztak annyit, a vasárnap meg hát az ünnepnap, akkor meg a templomból is könnyebben el lehetett menni egy kis sétára, meg beszélgetni.

De az ám, nem volt ez mindig egyszerű! Az udvarlás szigorúan szabályozva volt, nem úgy, mint ma, hogy csak úgy jönnek-mennek! Szóval, aki szeretett volna udvarolni, az bizony tisztában volt a renddel!

AGY1: Hány éves korban számított valaki vén lánynak?

AK2: Akkoriban, ha egy lány nem ment férjhez húszas évei végére, bizony már azt mondták, vén lány. Az emberek úgy vélték, hogy aki harminc körül maradt férj nélkül, az már szinte reménytelen eset volt. Akkoriban az volt a szokás, hogy jóval fiatalabb korban házasodtak az emberek, de ha egy lány várt, várt, várt, akkor azt mondták: „Na, az már vén lánynak számít!” Különösen a falvakban, ahol mindenki tudta mindenki dolgát, hamar

ráragasztották a címkét. De hát, ez volt akkor. Manapság már nem így van, de akkoriban az emberek nem sokáig várták, hogy a lány elérje a harmincat.

AGY1: Emlékezete szerint milyen volt akkor korban egy lakodalom?

AK2: Jajjj akkor egy lakodalom nem csak a mulatásról szólt, hiszen mindent nekünk kellett háznál megcsinálni. Előtte már két héttel már hozzáfogtunk csigát csinálni, egy héttel előtte már a süteményeket is elkezdtek csinálni. Elsősorban a száraz apró sütit, kekszeket készítettük. A habos kalácsokat pedig mindig előtte 2 nappal töltöttük be. Mindig volt torta is sütvé. Azt kidíszítettük, hogy lássa a násznép, hogy ez jelképezi a menyasszonyi tortát. Utolsó héten a húsokat készítettük előfele, vágtuk a tyúkokat, azokat szétbontottuk, mindent sorjába úgy raktunk ahogy kell. Ami levesbe ment egy helyre tettük, ami a nagycsigához megint egy helyre.

AGY1: Hol tartották régen az esküvőket?

AK2: Nekem a községi klubba volt tartva, de mindenki ott tartotta ahol engedte a pénztárcája.

AGY1: Önöknek nagy lakodalmuk volt?

AK2: Igen, 200 ember biztos, hogy volt.

AGY1: Akkor volt olyan szokás, hogy vissza lettek hívva a közeli családtagok és barátok?

AK2: Igen, perszem. Akkor már a visszahívás itthon volt nálunk sátorba. Kb 50 ember jött vissza és nagyon jól emlékszek, hogy minden ételből maradt csak a nagycsiga a paprikás csirkével fogyott el, úgyhogy azt odatettük főni.

AGY1: Régen volt menet a faluba? Kínálgattak?

AK2: Hát, persze, vót ám, hogy lakodalomkor úgy mentek végig az utcán, mint a nagy karaván! Az egész falu ott volt, hogy mulassanak. A vőlegény meg a menyasszony, na, azok előtt mentek, de a násznép is mind ott volt, táncoltak, énekeltek, köszöntötték a házasulandókat. És aztán kínálták is a népet, vót, hogy pálinkát, vót, hogy borocskát, meg házi süteményeket. Mindenki hozott valamit, volt ott finom étel, túrós lepény, meg sokféle süti. Hát, nem lehetett ott unatkozni, mert az egész település ott volt, mindenki örült, mulatott, táncolt.

AGY1: Hány éves korban volt illő már szülni?

AK2: Hát, drága, régen nem voltak olyan dolgok, mint most, hogy mindent meg lehet tervezni, meg aztán a nők is később szülnének, mint mi. Mi akkoriban, mikor vót már meg a maga ideje, akkor szültünk, ha mondjuk 18-20 évesek lettünk. Az volt az illem, hogy

fiatalnak kellett lenni, hogy erős legyél, ne legyen már túl nagy a fáradtság, mikor jönnek a gyerekek. De hát volt, aki már 16-17 évesen is hozzálátott, ha úgy hozta a sors, meg volt, aki csak később. De úgy igazán 20 körül vót a normális, akkor már elvárták. Az emberek is úgy néztek ránk, ha már nem voltunk férjhez menve, meg gyerekünk. Akkoriban nem húztuk sokáig, mint manapság.

AGY1: Mikor a feleség teherbe esett volt valami szokás? Megtiltottak-e neki valamit?

AK2: Hát, amikor a feleség teherbe esett, akkor vót ám néhány szokás, amit be kellett tartani, mert nem akarták, hogy valami baj történjen a kisbabával. Például, vót olyan, hogy nem mehetett olyan helyre, ahol veszély volt, mint a temető, mert azt mondták, hogy ott rossz szellemek vannak, és az árt a babának. Meg ne is említse senki, hogy fiú vagy lány, mert ha elárulta, akkor úgy tartották, hogy az is rontja a kisbaba sorsát.

És hát, szigorúan megtiltották neki, hogy ne emeljen nehéz dolgokat. Ha valamit fel akart venni a földről, akkor mindig segítséget kérhetett, mert azt mondták, hogy ha nehéz terhet emel, akkor a baba is megszenvedheti.

Az is vót, hogy a nő nem ment sokat a templomba, főleg, ha nagyon nagy volt a has. Ilyenkor a szomszédasszonyok is vigyáztak rá, nehogy valami terhet vállaljon el, mert azt mondták, hogy a sok fáradtság árt a születendő gyermeknek.

Ha elment a vízbe, azt is megtiltották neki, hogy ne fürödjön, mert úgy hitték, hogy a vízben a baba el fog veszni. Az ilyen dolgokat elég szigorúan vették, hát úgy tűnt, hogy akkor mindenki jobban tudta, mi kell a kisbabának.

AGY1: Mi alapján hívtak akkoriba keresztszülőket?

AK2: Ha keresztszülőt választottak, akkor nemcsak úgy, a véletlen miatt, hanem azért, mert számított, hogy ki az, aki jó példát mutat a gyerekeknek. Az volt a szokás, hogy olyan embert kértek fel, aki már keresztelte a saját gyerekét, tehát tudta, hogy mi a dolguk. Keresztszülőnek lenni nemcsak tisztség volt, hanem tisztelet is, hiszen ő az, aki a gyerek vallásos nevelését segítette, és szoros kapcsolatba került vele.

Voltak olyan családok is, akik a gyerekeknek olyan keresztszülőt választottak, aki például a családon belül fontos szerepet játszott, vagy aki valamiért különösen közel állt hozzájuk. Képzeld el, hogy volt, hogy az anyós vagy a sógornő is keresztszülő lett, mert nagyon jó viszonyban voltak, és úgy érezték, hogy ő lesz az, aki figyelni fog a gyerekekre, mint a sajátjára.

AGY1: Mi volt a mente egy keresztelőnek?

AK2: Hát lelkem, a keresztelőnek megvót a maga rendje módja, nem úgy vót az, hogy csak úgy hipp-hopp. Mikor megszületett a gyerek, pár héten belül elvittük a templomba, mer az úgy illendő. Előtte a keresztapát meg keresztanyát is kiválasztottuk, olyanokat, akik tisztességes emberek vótak, meg vállalták, hogy ha baj esik, segítenek felnevelni a gyereket. A templomba' a pap megkérdezte a szülőket meg a keresztlőket, hogy vállalják-e, hogy a gyermeket hitben nevelik. Aztán megkeresztelte a gyermeket vízzel, az Úr nevében, s imádkoztunk érte, hogy jó úton járjon. Utána haza jöttünk, vót egy kis ebéd vagy vacsora, meg örült a család, hogy a kicsi már Isten gyermeke lett.

AGY1: Milyen hiedelmek fűződtek akkoriban egy temetéshez ?

AK2: Mikor valaki meghalt, mindjárt letakartuk a tükröket fehér kendővel azt mondták, ne lássa meg magát benne a halott, mert akkor elviszi a másik lelket is. Az se vót mindegy, merre viszik ki a házból csakis lábbal előre, nehogy visszataláljon.

A halott mellett mindig gyertyát gyújtottunk, hogy világos legyen neki az út odaát, és hogy a gonosz ne férközzön a közelébe. A tükrök után az ajtót is ki kellett tární, hogy a lelke szabadon távozhasson, ne bolyongjon a házban. Sok helyen még azt is mondták, hogy ha a halál pillanatában megáll az óra, akkor azt úgy kell hagyni, nehogy baj legyen belőle.

Hát ezek nem játék dolgok vótak, ezeket úgy tartottuk, mint az imádságot mert tudtuk, hogy a halottat tisztelni kell, különben nem lesz nyugtunk tőle.

AGY1: Milyen volt akkoriban egy szüret?

AK2: Nálunk mindig nagy szüretek voltak, mert hatalmas szőlőkertünk volt. Mindig az volt a szokás, hogy ha szüret van akkor szalonnát sütöttünk, főtt ételt arra nem készítettünk. Édesapa előtte előkészítette a hordókat, sokat segített neki édesanya is, nő létere emelte a nehéz hordókat, hordta a vizet. Én magam is hordtam a vizet mikor mostuk. Ilyenkor a szüret napján jöttek a szomszédok segíteni, rengeteg ember volt az udvaron, mindenki keze alá jutott munka. A szegény emberek jöttek, mert tudták, hogy legalább jól laknak és az napra nem kell törni a fejüket, hogy mit egyenek. Ha úgy adta a helyzet, hogy maradt egy kis zsírozott kenyér meg szalonna mindig adtunk nekik haza is. Az az igazság, hogy ilyenkor az emberek meg is itták a magukét.

AGY1: Szürethez hasonló esemény a disznóvágás is. Erre, hogyan emlékszik vissza?

AK2: Hát a disznót mindig télen a nagy hidegbe vágtuk, mert akkor még nem volt hűtő és sózva raktuk el a maradék húst. Igaz nem maradt olyan sok mert mindenkinek kellett adni egy darab húst, kolbászt, meg hát kinek mi jutott.

AGY1: Na ezt manapság mi már nem így éljük meg, nincsenek is nagyobb disznóvágások.

AK2: Így ahogy mondod, most már mindenki megoldja otthon magának. No de régen este már kikészítettük a tálakat, fazekakat amire tudtuk, hogy szükségünk lesz. Korán keltek édesapa, ment szólni a szomszédba, hogy jöhetnek a disznót fogni. Nálunk mindig nagybátyám szúrta meg a disznót, mivel a környéken ő volt a hentes. Na természetesen, hogy előtte megittak egy „stampedlit” férfiak, majd aztán kezdtek a munkához. Ezután készítettük a friss húsból a toros káposztát, majd főztük a hurkát, kolbászt kifele. Vacsorára volt leves, krumpli kolbásszal. Az biztos, hogy nagy vacsorák voltak mindig, néha el se tudom gondolni, hogy volt akkor annyi erő az asszonyokban. Ennyi félét kifőzni 10-15 emberre, majd elmosogatni, elpakolni. Akkoriban nem folyt csak úgy a meleg víz, mindent spóron kellett melegíteni.

AGY1: Ilyenkor azok lettek megvendégelve akik jöttek segíteni?

AK2: Igen na meg hát összegyűlt a család, mert volt olyan aki csak ebéd után tudott jönni segíteni vagy csak délig volt. Ezeknek a családoknak adtuk a kóstolót is. A fél disznót elhordtuk mindig. Volt olyan év is, hogy szinte csak a négy sódar maradt meg.

AGY1: Hogyan emlékszik vissza arra az időszakra mikor a fiúkat katonának vitték?

AK2: Hát erre úgy tudok visszaemlékezni, hogy a nőkre maradt minden munka. Tudtuk, hogy nem lesz kire számítani mindent nekünk kell megoldani. No de volt sírás mindenki oldaláról. Bátyámat is 3 évre vitték katonának, mindig küldtük neki a csomagot. Ha hazajött szabadságra akkor is mindig pakolni kellett neki.

AGY1: Merre szolgált?

AK2: Leningrád mellett Lebjázse nevű településen volt.

AGY1: Milyen időközönként lehetett hozzá menni?

AK2: Hát nem sűrűn, attól is függött kinek, hogy engedte a pénztárcája. Én voltam hozzá vagy kétszer a három év alatt. Édesanya többet látogatta, mert egyszerre nem tudtunk menni, valakinek a háztartást is kellett vezetni és az állatokat rendezni. Olyankor vitt egy kis ennivalót a tervéremnek, na meg mikor mit engedhettünk meg magunknak. De haza sem jött ám üres kézzel, mert mindig küldött magáról egy fényképet amit a tiszta szoba vitriébe tettünk ki.

AGY1: Milyen volt régen egy húsvéti, karácsonyi ünnep?

AK2: Ezek nagy ünnepek voltak mindig. Igaz, hogy szegényesen tudtuk kivitelezni, de ezeken a napokon rántott hús, fasírt mindig volt az asztalon. Húsvétkor elmentünk

templomba mindkét nap, hétfőn vártuk a locsolókat csodaszép hímes tojásokkal. A nagyobb fiúknak mindig virágot adtunk. Reggel mindig a fiatalok jöttek később pedig az idősebb korosztály. Na de ha már itt tartunk, eszembe jutott, hogy régen micsoda május éjszakai szerenádokat, csokrokat kaptunk.

AGY1: Tessenek nekem akkor erről mesélni kicsi.

AK2: Akkoriban a fiúk összegyűltek nagy csoportokba és úgy jártak azokhoz a lányokhoz akiknek vagy udvaroltak vagy csak szerettek volna. Én nekem volt olyan év, hogy ezen az éjszakán 3-4 zenét kaptam, mert szokás volt édesanyának is hozni, jöttek éjjeli zenét adni olyan fiúk akik szerették a bort, mert édesapa az ablakon keresztül adta ki mindig nekik. Kaptam virágot is, volt egyszer, hogy 100 szál tulipánt kaptam a vőlegényemtől. A faluba Gerő Eszti nénitől lopta le. Volt is híre utána, hogy vajon ki merte lelopni a virágját.

A kolhozból is járták a zenészeket az utcákat, trombitások, hermonikások.

AGY1: Milyen emlékek szokások fűzik a karácsonyhoz?

AK2: Hát régen nagyon szép ünnep volt a karácsony, mindig elmentünk templomba szent este, azut feldíszítettük a kis szegényes karácsonyfát. Édesapám mikor milyen tudott haza hozni olyanunk volt. Kockacukrot tettünk a fára, mer akkor még nem volt szaloncukor meg sok más édesség. Általába egy-egy üveg díszet akasztottunk rá, vagy ha már nagyon lányka voltam sütöttem mézes kalácsokat és azt is tettünk rá. Sosem fogom elfelejteni, hogy a tetején mindig egy nagy fényes arany színű csillag volt amit székre állva tudtam csak a fa tetejére tenni. Nékünk az asztal se volt gazdagon terítve, mert nem voltunk egy jómódú család, no de sose nem éhezünk. Hús mindig vót, mert karácsony előtt igyekeztünk mindig egy disznót levágni, na de abbú is ami maradt igencsak bekellett osztani.

AGY1: Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszolt a kérdéseimre és bő információkra tettem szert a beszélgetés által.

AK2: Nagyon örülök, hogy tudtam segíteni.

AGY1: Jó napot kívánok!

AK2: Szép napot!

AGY1: Magiszteri dolgozatom fő témája a szokások, ünnepek, hagyományok kutatása az 1950-es évek után. Ehhez kapcsolódóan lenne pár kérdésem. Kezddhetjük?

AK2: Igen, szívesen segítek.

AGY1: Kérhetnék egy bemutatkozást?

AK2: Komári Magdolna vagyok, 1942. április 23.-án születtem Kaszonyban és azóta is itt élek.

AGY1: Köszönöm szépen és akkor is tenném az első kérdésem. Milyen volt az élet az 1950-es évek után? Hogyan élték meg a mindennapokat?

AK2: Az 1950-es években eléggé szegénység volt a faluban, a gyermekkorom nagyon nehéz volt, mivel édesanyám egyedül nevelt engem. Bár egyke gyerek voltam de mivel az én mamám 35 évesen elhunyt így az anyukám kisebb testvérei velünk éltek. Szinte a 13 és a 15 éves nagynénikéim neveltek engem, mert anyukám mindig dolgozott. Mikor már én nagyobb voltam besegítettem az otthoni munkákba. Korán megtanultam főzni, mosni, rendezni az állatokat. Emiatt az iskolából is csak 8 osztályt tudtam elvégezni, hiába kérték a tanárok, hogy járjak mert kitűnő tanuló voltam, sajnos nem tehettem meg. 11 évesen már mentem a kolhozba nyári munkára gyomlálni, kapálni, tengerit csuházni, mikor milyen munkába kellett besegíteni.

Azok a családok akiknek sok földjük és állatai voltak, valamilyen szinten jobban éltek mint mi. Akkoriban még cselédség volt és hónapra fizettek bizonyos kiló terményt vagy pénzt ez már a gazdától függött, ebből elég szűkösen lehetett megélni.

AGY1: Miben másabb az élet most mint akkoriban?

AK2: Teljesen más, most több a munkalehetőség, tudnak az emberek válogatni a munkák között, szóval nagyobb a lehetőség. Régen szegények voltunk, de szeretetreméltó életet éltünk. Szerették egymást a szomszédok, összejártunk, televízió nem volt, rádió is nagyon ritka dolog volt. Az estéket beszélgetésekkel töltöttük el. Most az emberek ridegek egymással és tele vannak rossz indulattal és irigységgel. Akkoriban irigyek sem tudtunk lenni mert szinte mindenkinek egyformán volt, de ha nem is volt valakinek, ott segítettünk ahol tudtunk.

AGY1: Milyen volt régen egy lánykérő?

AK3: Na, először is, nem ment csak úgy egyedül a legény, hogy "hozzád jövök, ha tetszik, ha nem". Dehogya! Meg kellett kérni a lány apját, hogy elengedje. Az se vót mindegy, hogy hogy kérték, mert az apám, meg az anyám mindent tudott róla, hogy milyen a legény, ki az apja, mi a mestersége, hogy tisztességes-e, szóval nem volt könnyű dolguk.

AGY: Mely napok voltak régen az udvarlós napok?

AK3: Hát, a faluban vót olyan szokás, hogy kedden meg **csütörtökön** járták az udvarlós napokat. A legények ilyenkor elmentek a lányok házához, ha épp ráértek. **Kedden és csütörtökön**, mikor nem volt munka a földeken, ezek voltak azok a napok, amikor udvarolni lehetett, meg egy kicsit beszélgettek is. Ilyenkor a legények virágot vittek, sétálni mentek a lányokkal, meg jól kibeszélték, hogy mi lesz, ha jön a jövő hét, mikor találkozhatnak megint.

AGY1: Milyen volt régen egy lánykérő?

AK3: Hát, a lánykérő régen úgy vót, hogy mikor a legény komolyan gondolta, hogy feleségül veszi a lányt, elment a lány szüleihez, **és formálisan kérte meg a kezét**. De nem úgy, hogy egyedül, hanem vót, hogy elvitte a keresztapját vagy a család egy másik tagját is, hogy ő is ott legyen. Az apja elé le kellett állni, leülni, és szépen elmondani, hogy „**nem akarom elvinni a lányát, hanem meg szeretném kérni**”. Az apák meg nem mondták úgy rögvest, hogy „**na, hát akkor legyen**”, hanem kérdezgették, hogy „**miért pont őt**”, meg hogy mi a jövője, miért akarja őt. Ha a lány apja meg az anyja beleegyeztek, akkor jött a nagy esemény, a **kérő-vacsora**, ahol a család is ott ült, és mindenkinek meg kellett mondani a véleményét.

AGY1: Hány évek kortól számított egy lány vénlánynak?

AK3: Hát lelkem, régen má **huszonöt felé** ha járt a lány, oszt még nem ment férjhez, **már vénlánynak** mondták. Vót olyan is, hogy ha **huszonhárom** elmúlt, má' sugdostak utána, hogy „na, ez is úgy marad”. Nem úgy vót ám mint most, hogy ráér mindenki! Akkor **fiatalon férjhez mentek**, mert ha soká várt, má' nemigen kellett senkinek... szegény lány meg csak ült a rokka mellett.

AGY1: Hogyan emlékszik vissza egy lakodalomra?

AK2: Hát az én lakodalmam elég szerény volt, kb 70 ember volt. Csak annyi vendéget hívtunk amennyit el tudunk látni bőséges étellel. Előtte már jöttek segíteni a szomszédok, rokonok, csináltuk a csigát, vágtuk a tyúkokat lefelé. Tyúkhúsleves volt csigatésztával a második volt krumpi és tarhonya hússal, ki mit szeretett. Aztán pedig sütemény volt

felrakva az asztalra és éjfél után mikor lement a menyasszonyi tánc akkor tálták a töltött káposztát. Utána ettek ittak az embere, jött a mulatás.

AGY1: Hol volt tart ?

AK2: Háznál sátorba tartottuk. Legalábbis az enyém itthon volt, de sokan tartották a falusi klubba, attól függött kinek, hogy engedte a pénztárcája. Népzene volt nekem, Kaszonyi zenészek játszottak. Másnap pedig volt a visszahívás.

AGY1: Akkoriban volt menet a faluban? Kínálgattak?

AK3: Hogyne lett vón, lelkem, hát vót nászmenet, ahogy illik! Mikó lagzi vót a faluba, akkor zendült a muzsika, a menyasszonyos háztúl indút a menet, elől a zenészek, mögöttük a násznép, a vőfély meg verte a tréfát egész úton.

A kapuknál meg állították őket, oszt kínálgattak is rendesen: pálinkával, kaláccsal, néha még szalonnát is adtak. A vőfély mondta a rigmust, a háziak meg nevettek, hogy “no, be jó mókás lagzi lesz ez!”. Olyan vót, hogy a fél falu kint állt nézni, mer’ hát nem vót minden nap menyegző!

AGY1: Hány éves korban szültek az asszonyok?

AK3: Hát lelkem, mán tizenhat-tizenhét évesen férjhez mentek a lányok, oszt nem sokkal utána mán szültek is. Nem vártunk mi annyit, mint a mostani fiatalok! Vót, aki mán tizennyóc évesen ringatta az első gyereket a kendőbe kötve. Nem is panaszkodtunk, mer’ az vót a rendje: férjhez menni, oszt gyereket szülni, meg dolgozni a ház körül, a földeken.

AGY1: Volt-e valami szokás, hogy megtiltottak dolgokat a kismamáknak?

AK3: Azt mondták, a kismamáknak nem szabad vót félni, mer ha megijedt, a gyerek is ijedős lett. Meg tilos vót tűt meg ollót használni, mer azt mondták, akkor szájpadhasadással születik a gyerek. Aki meg ránézett valami csúnyára, azt nem szabadott sokáig nézni, mer akkor a gyerek is olyan lesz. Még azt is mondták, ne egyen a kismama eperet, mer pöttyös lesz a gyerek pofikája. Vót ilyen sok hiedelem, bizony ám.

AGY1: Mi alapján választottak akkor keresztszülőket?

AK3: Régen nem vót ám úgy, mint most, hogy csak úgy hipp-hopp választanak valakit. A keresztszülőt meggondolták ám rendesen. Olyat kértek föl, akit tiszteltek, akire fel néztek, aki rendes életet élt. Leginkább rokon vót, vagy jó barát a családból, de olyan is vót, hogy a keresztapa meg a keresztanya segítettek később is a gyereken, mintha a maguké vót volna. Vót, aki a keresztkomaság miatt választott, mer az nagy becsület vót ám, ha valaki jó keresztkomát mondhatott magának.

AGY1: Mi volt a mente egy keresztlőnek?

AK3: A keresztlő templomban ment végbe, rendesen, ahogy a református szokás kívánja. Mikor bementünk, a pap ott várt minket az úrasztalánál, szép csendbe elkezdődött az igehirdetés. Először olvasott a Bibliából, aztán mondott egy szép beszédet a gyermekről meg a keresztyén élet fontosságáról. Aztán odamentünk a keresztlőmedencéhez, s a pap megkérdezte a szülőket meg a keresztszülőket, hogy akarják-e, hogy a gyermeket az Úr nevelje hitben. Mikor mondták, hogy „igen”, akkor a pap háromszor meglocsolta a gyerek fejét vízzel, az Atya, Fiú, Szentlélek nevében. Utána meg imádkoztunk, énekeltünk is néha egy zsoltárt, s megáldotta a gyermeket. Szép, meghitt alkalom vót az mindig.

AGY1: Milyen volt akkor a szüret?

AK2: A szürethez mindig alaposan hozzákészültünk már előtte. Jöttek a szomszédok, barátok, na meg akiket meghívtunk. Nekünk mindig volt szőlő a hegyen is, egyik nap leszedtük itthon a lugast meg a kertből a szőlőt és másnap mentünk a hegyre. Mindkét nap szalonnát sütöttünk. Ha sok szőlő volt akkor már délre megcsináltuk, ha hamar végeztünk akkor sütöttük a szalonnát de volt, hogy már korán megéheztünk. Azok voltak még az igazi szalonna sütések. Házi kenyérrel, házi szalonnával és kinek milyen zöldség volt otthon, valamikor csak hagymát tudtunk az asztalra tenni, ha nem úgy termett épp a paradicsom, paprika.

AGY1: Milyen időközönként sütöttek kenyeret?

AK2: Hát a kenyeret általában mindig hétfőn sütöttük, 4-5 kenyeret mindig sütöttünk és változó volt, hogy meddig tartott. Valamikor kihúztuk egy hétig is vele, de volt, hogy már csütörtökön megint kellett sütni. Ha olyan volt a főtt étel, hogy sok kenyér ment el mellé, vagy adtunk valakinek egyet. Általában mindig az idősebb sütötték és tanították befele a fiatalokat.

AGY1: Milyen népi hiedelmek voltak a halállal kapcsolatban?

AK3: Emlékszem, mikor valaki meghalt, mindig letakartuk a tükröket fehér kendővel, mert azt mondták, ha a lélek meglátja magát bennük, bennrekedhet a házban.

Aztán a halott után sose söpörtünk ki aznap, mert azt tartották, elsöpörnék a lelkét, s akkor nem találna nyugalmat. Mikor kivitték a házból, megfordítottuk a széket, amin feküdt, s még az ajtófélfára is három keresztet rajzoltunk krétával, hogy a lelke ne térjen vissza bajt hozni.

Vót olyan is, hogy a koporsót sosem vittük vissza ugyanazon az úton, amin hoztuk, nehogy a lélek visszataláljon. S ha valaki nyitott szemmel halt meg hát, azt suttozták, vár maga után valakit. Akkor meg külön imádkoztak érte, hogy ne vigyen el mást magával.

Úgy bántunk a halottal, mintha csak aludna, csendben, tisztelettel, mert hittük, hogy ha nem nyugszik meg, visszajön éjjelente zörögni, álmot rontani. Ilyen idők vótak, aranyom, akkor még jobban hittünk ezekben.

AGY1: Milyen szokások voltak köthetők egy temetéshez?

AK2: Hát felénk majdnem ugyan azok voltak a szokások amik most. Csak ez a halotti tor nem volt régen, ez vagy 10-15 éve lett szokás. Szomszéd faluba ha halott volt pl papiba akkor oda menni kellett már délelőtt halott látóba. Az asszonyok mentek halottat látni és ott énekeltek, ki meddig maradt. Este volt a virrasztás, oda már mentek a férfiak, rokonság, fiatalok.

AGY1: Nőként, hogyan élte meg a férfiak katonaságba vonulását?

AK2: Nem vót egy könnyű időszak mert nehéz szívvel engedték el a testvéreket vagy a szerelmünket. Síró szemmel segédkeztünk este a csomagolásba mert nehéz volt a gondolat, hogy holnaptól nincs férfi a háznál. Minden munka ránk maradt amit addig a legény csinált. Nőként nekünk kellett menni kaszálni vagy az állatok után takarítani. Igazából még az első napokba nem is fogtuk fel, hogy ezek mind ránk maradtak mert a hiányt éreztük csak a lelkünkbe. Aztán jöttek a munkálatok. No de mindig elosztottuk egymás között, ki melyik nap mit fog csinálni, hol én mentem kaszálni, hol édesanyám. Mi sose féltünk a munkától mert szeretettel csináltuk.

AK2: Amikor a férfiak katonának mentek akkor reguta bált rendeztek. Akkor a fiúk összeverődtek csapatokba és együtt mulattak. Ahány fiú ment annyinak volt reguta bál rendezve. Ha egyszerre vittek a faluból 3-4 legényt akkor ők együtt szervezték meg maguknak, de ha valakit egymagába vittek innen akkor neki is ugyan úgy volt. Napközbe kiírták, hogy este lesz a bál. Többnyire vasárnap tartották, de ha úgy adta a helyzet megcsinálták hétköznapi is. Nagy esemény volt ez, mindig meg volt adva a módja.

AGY1: Hol volt ez a mulatság?

AK2: Ez a mulatság többnyire a klubba volt. Másnap reggel pedig „stráb” szekeren vitték ki az állomásra a katonaköteleseket. Ezen a stráb szekeren ami négy deszkából állt mindig bagy mulatozások mentek. A fiúk vittek magukkal bort, iszogattak, énekeltek és jó barátok

ki is kísérték őket az állomásra ami a másik faluba volt. Valakinek ment a barátnője is vagy menyasszonya, na ki, hogy ment az más csak az ő dolga volt.

AGY1: Milyen lehetőségek voltak régen a mulatásra?

AK2: Elmentünk a bálba, szólt a zene, a fiúk felkértek táncolni, kit többen, kit kevesebben kértek fel. Minden vasárnap volt bál, alig várták már a fiúk, hogy legyen mert akkor nem volt más szórakozási lehetőség. A legnagyobb bál mindig a szilveszteri volt ott nagyon sokan voltak. Volt aratási bál, szüreti multság. Aratási bált mindig a kolhoz rendezte és adtak a pincéből bort meg egy kéve búza fel volt rakva a színpadra. Olyan is volt, hogy 5-6 kis kalászt összekötöttek és felakasztották a szegre. Bármilyen fáradtak is voltunk a bálra mindig elmentünk. Akkor az aratás még kézi kaszával volt csinálva én is 15 éves koromba már markot szedtem.

AGY1: Mit jelent a marok szedés?

AK2: A marokszedés azt jelentette, hogy egy marék búza egy kéve. Utána jött egy férfi aki csinálta a kötelet, mire a kötelet megcsinálta én addigra már szedtem egy marékkal. Egyik kezembe a sarló a másikkal fogtam és megemeltem a sarlóval, beletette a kötelet és bekötötte, oldalra dobta és ezt követően összeraktuk csomókba, úgy illesztettük össze, hogy a búzakarász fej egymáson legyen ne ázzon, úgynevezett kereszteteket raktunk. Cséplőgép az volt, a szekerek behordták a kévét nagy kazlakot raktak és mikor vége lett az aratásnak, megkezdődött a cséplés. A cséplés az úgy működött, hogy a férfiak felmásztak az asztagra és úgy dobálták ráfelé a cséplőgépre, akkor úgy nevezték, hogy a dobra. Az csépelte ki a búzát és voltak emberek akik majd alárakták a zsákot, elvitték onnan és jött a törek. Külön az aprólék, a búza héját nevezték töreknek. Én ott voltam a törek lyukba, de nagyon nagy por volt bent, mindig váltottuk egymást mert sokaig nem bírtunk bent lenni. Én mindenhova mentem ahol dolgozni kellett csak pénz legyen, meg hát az az igazság, hogy szerettem is mindig a munkát, sose esett nehezemre. Jó volt a társaság és ez is sokat tett hozzá.

AGY1: Mikor tartottak régen disznóvágást, hogyan zajlott a folyamat ?

AK2: Régen többnyire télen vágunk disznót, általában mindig karácsony előtt.

Nálunk mindig pálinkával kezdődött. Utána a hentes leszúrta a disznót, megperzselték szalmával, az volt még az igazán finom disznó bőr. Körberakták szalmával és úgy perzselték, ami leégett róla mindig pótolták ha szükségesnek látták még. Reggelire elkészítették a hagymás velőt, valaki hagymás vért csinált, ez családtól függött. Mikor meg

már szétszedték a disznót délre volt a toros hús. Ebéd után csináltuk a hurkát, kolbászt és már vacsorára ezt tálaltuk, sütöttünk le még friss oldalast is és vagy tört krumplival vagy cikkés főtt krumplival fogyasztottuk. Napközben forraltuk a bort, vittük ki a férfiaknak. A legfinomabb a csipőcsontból főtt húsleves volt, ha időnk engedte egy asszony mindig odatett egy nagy fazék levest is. Este már volt a mulattság, mert azt lehet mondani ez egy ünnepség volt a család számára. Ezt követte majd a füstölés. Az erre szánt húsokat besóztuk, 2 hét állt a sóba, aztán lemostuk, kitettük szikkadni és mehetett a füstölőbe. Akkor nem volt hűtőszekrény, ment minden a padra. A rántott húsnak valót soha nem tudtuk elrakni mert mindig széthordtuk kóstolóba hurkával meg kolbásszal.

AGY1: Milyen munkalehetőségek voltak régen? Ön hol dolgozott?

AK2: Én elsősorban a bulgárkertbe kezdtem 12 évesen, leballagtam az iskolából és már nyáron mentem a bulgárkertbe hagymát kapálni vagy gyomlálni mikor mit kellett. Ezért nem nagy fizetség volt, akkor normát fizettek és egy normára adtak 50kopeket. Ha csináltunk két normát akkor kaptunk egy rubelt, azért tudtunk venni 6 fekete kenyeret. Ez a bulgárkert a kolhoznak volt a kertje ahol termesztettek uborkát, paradicsomot, hagymát, répát és mindenféle más zöldséget is. 15éves koromba leballagtam az iskolából és akkor már mentem a dohányba. Törtük és fűztük a dohányt, megtanultam fűzni és kötözni a dohányt a pajtába. Egy ember a pajta egyik végén kötötte én a másikon és mikor azt elvégeztük be kellett húzni a szalmatető alá a 10-12 pórét, úgy nevezték a madzagra felfűzött dohányt. A szalma hullott a hajunkba, keblünkbe mindenhova. Nehéz munka volt, de nagyon szerettem csinálni. A szekeret is sokszor én raktam. Szekérrel hordták a dohányt és azt úgy kellett egymásra rakni, hogy még háromszor magasabb legyen mint a szekér. A dohányrakást szélről kellett kezdeni és úgy kellett rakni, hogy kössön, mint mikor a házat építik, hogy a téglák kössenek na ezt is pont úgy kellett rakni. Nagyon figyelmesnek kellett lenni, mert ha jött egy döccenő a szekérről lefordult a dohány.

AGY1: Ha a disznóvágást egy ünnepnek élték meg, akkor hogyan tekintettek a hivatalos ünnepekre, mint például egy húsvét, karácsony?

AK2: Ezek mindig nagy ünnepek voltak, mi mindig méltóképp megünnepeltük mert ezek egyházi ünnepek és mi Istenhívő család voltunk és vagyunk is. Húsvétkor és Karácsonykor is mentünk a templomba ez mindig egy szokás volt a családba. Mi reformátusok vagyunk, úgyhogy mi az ételt soha nem szenteltettük, csak imádkoztunk ebéd előtt és megköszöntük a jó Istennek azt amit adott nekünk. Előtte már készítettük a hímes tojásokat, festettük

kézzel is, illetve volt olyan, hogy a hagyma héját leszedtük, abba főztük meg a tojásokat, tettünk rá virágszirmokat a minta miatt.

Húsvét után már közelebb a gyönyörű szép május éjszakája, ami a szerelmeseké volt. Éjjelbe már kezdtek járni a fiatalemberek és mentek a lányokhoz. Mindenki saját magának oldotta meg a zenészeket, viszont a kolhoznak volt egy zenekara, akik hajnali 3 órákor megkezdték a falu elején a zenélést és reggelre végigmentek az egész falun.

AGY1: Kellett-e fogadni a zenészeket vagy mi volt ilyenkor a szokás?

AK2: Kimenni nem kellett de mindig jeleztük, hogy fogadjuk-e a szerenádokat vagy nem. Ha a lány kinyitotta az ablakot azt jelentette, hogy visszautasítja, ha kapcsolgattuk a villanyt azt jelezte, hogy elfogadom. Valaki gyertyát gyújtott, valaki villanyt.

AGY1: Milyen emlékek fűzik a karácsonyhoz?

AK2:

AGY1: Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést és a sok hasznos információt.

AK2: Nagyon szívesen.

AGY1: Jó napot kívánok!

AK3: Szia Cintikém.

AGY1: Magiszteri dolgozatomban fő témája a szokások, ünnepek, hagyományok kutatása az 1950-es évek után. Ehhez kapcsolódóan lenne pár kérdésem. Kezddhetjük?

AK3: Nagyon jó téma, igen kezddhetjük, szívesen segítek neked.

AGY1: Elsősorban szeretnék kérni egy bemutatkozást.

AK3: Ábrány Irén vagyok 1941. június 12.-én születtem. Kaszonyba élek születésemtől fogva és sajnos 25 éve özvegy vagyok.

AGY1: Köszönöm a bemutatkozást. Az első kérdésem az lenne, hogy milyen volt az élet az 1950-es években?

AK3: Hát az 1950-es évek nagyon nehezen voltak én úgyé akkor 9 éves voltam. A gyerekkor nagyon nem volt jó, nagy szegénység volt mert akkor anyámék még a földesuraknak dolgoztak, mert hát akkor még a szegények azoknak dógoztak. Elmentek nekik kapálni vagy mosni, na kinek mit kellett csinálni és ezért kaptak egy csupor tejet vagy lisztet, mikor mit adtak. A szegénység olyan volt akkor, hogy nem pénzzel fizettek hanem élelmiszerekkel. Adtak egy kis krumplit na vagy ki mit. Négyen voltunk testvérek,

négy jány. Két nővérem meg egy hugom vót, amibe csak tudtunk otthon segítettünk. Én már 9 évesen mostam, főztem, na nm mondom, hogy mindent normálison el tudtam végezni, de akkor muszáj vót és jó vót úgy ahogy. Vót nagy fa mosótekenő és vót olyan rácsos akármi amin suolták a ruhát és akkor úgy mostunk. Nem volt még ennyiféle mosószer, vagy szappannal mostunk vagy főztünk lugot a hamubú. Feltették a vizet oszt akkor beletették a hamut és abba mosták a ruhát. Hamar el kellett menni nekem is dógozni. Voltam vagy 15-16 éves mikor a szőlőbe jártam dógozni és akkor 30 kopeket kaptunk.

AGY1: A hegyen milyen munkakörben tetszett dolgozni?

AK3: Hát permetvizet hordunk, kapáltunk, kötöztünk, cseresznyét szedtünk, ami munka akkor jött azt csináltuk.

AGY1: Miben volt az élet más akkor mint most?

AK3: Akkor annyiba volt más, hogy még kenyér se volt elég mert reggel 3 órákor már sorba kellett állni és jutott 1-2 kenyér, na mikor, hogy. Akkor nagyon szegény vót a világ. Hiába dógoztunk, nem kaptunk fizetést. Akkoriba nem úgy vót mint most, hogy na letelik egy hónap oszt kifizetik a munkást, hanem mikor, hogy hébe-hóba löktek valamennyit és be kellett érni azzal. Na mikor a kolhoz már megalakult akkor nagyon jó világ vót, akkor már elég jó világ lett. A kezdet kezdetén nem indult jól mert ugyi összszedték a gazdagoktú is a jószágokat, szekereket, mindent oda kellett adni. Na mi szegények nem sok mindent tudtunk beszógalatni.

AGY1: Hogyan tetszik visszaemlékezni a kenyérsütésre?

AK3: Jajj hát arra nagyon vissza tudok én emlékezni. Vót nekünk kemence, mi csináltuk. Este mindig megtettük a kovászt, megszitáltuk a lisztet, reggel bedagasztottunk, akkor egy órát kelni hagytuk a tekenőbe a kenyeret, utána kiszakítottuk vagy kosárba vagy tepsibe és akkor megfűtöttük a kemencét és bevetettük a kemencébe a kenyeret.

AGY1: Milyen időközönként sütöttek kenyeret?

AK3: Hát nagy családok kétszer is sütöttek egy héten mert 5 kenyér fért a kemencébe. Na de ha olyan vót az étel hétköznapi, hogy nem kellett mellé kenyér akkor volt úgy, hogy ha egyik hétfőn megstöttük, vót még másik hétfőn is, mi nem válogattunk, megettük az egy hetes kenyeret is.

AGY1: Milyen volt régen az udvarlás? Mely napokon mentek a fiúk?

AK3: Az udvarlás nem úgy ment, mint mostan. A legény nem csak úgy írogatott a telefonon, mer' olyan se vót. Hanem szépen felöltözött, megfésülködött, aztán **kedden meg csütörtökön** este elindult a lányos házhoz. Ezek vótak az **udvarlós napok**, akkor lehetett menni. Kopogtatott az ajtón, aztán ha beengedték, leült a lány mellé a padra, ott beszélgettek, néha meg megkínálták egy kis süteménnyel is. Ha a lány szülei is jó szemmel nézték, akkor mehetett máskor is. De mindennek megvót a rendje, nem vót szabad ám akárhogy udvarolni, szégyen vót, ha pletyka kerekedett. Szép lassan vót az egész, nem kapkodtak.

AGY1: Milyen volt egy lánykérő?

AK4: A rendje-módja szerint ment az. Először a legény kikérte a lány kezét az édesanyjátul, aztán ha az rábólintott, akkor jött a nagy alkalom.

Vasárnap délután vót legtöbbször, szépen felöltöztek a legény szülei, oszt' elmentek a lányos házhoz. Víttek kalácsot, borocskát, meg ha vót, akkor egy kis pálinkát is. Mikor beértek, leültek a tisztaszobába, oszt' a legény apja elmondta, mi járatban vannak: hogy a fiuk szívét-lelkét odatta a leányért, s szeretné elvenni feleségül.

Ha a lány családja beleegyezett, akkor koccintottak rá, megbeszélték, mikor lesz az eljegyzés, aztán vót nagy öröm, nevetés, néha nóta is szólt. Szép vót az, tisztességes, nem olyan hirtelen, mint manapság.

AGY1: Milyen volt régen egy lakodalom?

AK3: Azok vótak még az igazi lakodalmak. Elmentünk mán kedden este, megkezdtük a csiga csinálást és azt csütörtökig csináltuk. Negyven szál tésztát csináltunk a csigának, annyi általába mindig kellett. Hét emberre vót egy tyúk, négy személyre vót egy szél tészta. Sütöttük a kőttes kalácsot, ilyen rudakat. Ha kész lett a csiga akkor azokat szárították. Pénteken mán tőttük a káposztát, tyúkvágások elkezdődtek péntek reggel. Szombat regge meg a nagy 40 literes fazikokba főtt a leves. Téglábú vótak nagy spórok rakva oszt akkor azon vót vagy 4 fazik általába mindbe leves főtt. Na de ez változó vót, attú függött, hány ember vót meghívva.

AGY1: Jól hallottam, hogy Irén néni is járt szakácskodni lakodalmakba?

AK3: Igen, drágám én nagyon sok helyen vótam. Mindig vót egy fő szakács, Veres Mariska néni vagy Szabó Zsuzsa néni és mentem ilyen segédnek. Itt az utcábú négy embernek vótam a lakodalmán főzni. Sokan azt mondták, hogy én a paprikást nagyon jól tudtam csinálni, a mindig rám vót bízva. Először mindig a levest tálalták fel, akkor a

leveshúst a krumpliva, a tejfeles nagycsigát vitték utána. Éjfélbe meg fetálalták a tötött káposztát. Ezek mind nagy sátras lakodalmak vótak. A nagy sátorba végig vótak az asztalok, lócok. Mi meg hátul a szénbe főztünk. Jó vót nagyon az az időszak.

AGY1: Régen volt menet a faluba? Kínálgattak-e?

AK3: Ó, lelkem, hát hogyne lett vóna menet a faluba! A lakodalmas menet olyan szépen végigment a falun, hogy még a templom tornya is megcsendült örömébe. A vőfély elől ment, kalapján színes szalagok lengedeztek, s mondta a rigmusokat hangosan. Mögöttük gyalog jött a násznép, asszonyok, emberek, s a zenészek húzták. Az ablakokból nézték az emberek, s még a kisgyerekek is kalácsot kaptak, mert az ünnep az ünnep vót. A házak előtt megálltak, a rokonok hozták a bort meg a pogácsát, s jó szívvel kínálták a menetet. Olyan jókedv vót.

AGY1:

AGY1: Mikor volt már illő szülni a feleségnek?

AK4: Há' lányom, régen nem vót szokás ám mindjárt az esküvő után szülni. Illendő az vót, hogy **legalább kilenc hónap** múlva jöjjön a gyerök, mer' ha előbb született, a falu mindjárt összesúgott, hogy „ejnye, ezek mán előbb is próbálgatták”. Szégyen vót az, ha nem úgy vót időzítve. Mindenki számolta, mikor vót a lagzi, oszt mikor jött a pólyás. Ha rendjén vót, akkor mindenki örült, de ha nem... há' akkor szégyenkezhettek a menyecske, oszt a legény is.

AGY1: Volt-e valami dolog amit megtiltottak a terhes asszonynak?

AK4: Azt mondták, a terhes asszony ne nézzen rútt állatra, mer' a gyerek is olyan lesz, vagy megijed tőle. Azt se szabadott, hogy temetésre menjen, mer' az bajt hoz a babára. Meg ha valamit megkívánt, oszt nem kapta meg, osztán a kezivel megfogta, akkor foltos lett a gyerek, úgy mondták, „megnyomta”. Aztán tükörbe se nézzen sokat, nehogy kettős legyen a lelke a babának. Egyszerű emberek vótunk, de hittünk ezekbe a dolgokba, mer' sokszor be is igazolódtak.

AGY1: Mi szerint választottak keresztszülőket?

AK4: Hát, keresztanyát meg keresztapát akkor úgy választották, hogy ha vót egy gyerek, akit megkereszteltek, akkor mindig olyan embert hívtak, aki jó kapcsolatban volt a családdal, meg aki tudott segíteni a gyereknevelésben. A legjobb barátot, vagy valakit a rokonok közül, aki már bizonyított, hogy felelősségteljes. De olyan is vót, hogy akivel jóban vótak, és aki megbízható, tiszteletteljes ember vót. Az is számított, hogy a

keresztanya meg keresztapa egy-egy családnak is „példát mutassanak” a gyerekek, hogy mi a helyes. Az egész falu tudta, hogy kik a jó keresztülők, hát akkor ők lettek a kiválasztottak.

AGY1: Mi volt a menete a keresztelőnek ?

AK4: Jaj lelkem, a keresztelő az nagy esemény vót nálunk! A templomban szép rendbe ment minden, a pap prédikált, olvasta az igét, aztán a keresztelőmedencénél megkérdezte a szülőket meg a keresztszülőket, hogy vállalják-e, hogy a gyermeket Isten útjára vezetik. Mikor azt mondták, hogy igen, a pap megkeresztelte a gyereket vízzel, szépen, az Atya, Fiú, Szentlélek nevében. Utána hazamentünk, oszt akkor kezdődött az ünneplés!

Na, volt ott minden: kalács, töltött káposzta, meg házi pálinka is került az asztalra. A család, a szomszédság, keresztszülők mind ott vótak, örültünk a kicsinek. Olyan is vót régen, hogy a keresztanya tett pénzt vagy egy ezüstkanalat a pólyába, hogy a gyerekek gazdag élete legyen furcsa szokás vót, de így tartották. Meg azt is mondták, hogy ha a gyerek a pap kezében sírt, akkor erős ember lesz belőle!

AGY1: Milyen volt egy disznóvágás?

AK3: Hát régen reggel felkelt a gazda és átment a jó szomszédokat összehíjták. Bor vót annyi mint kútba a víz. Na leszúrta a hentes a disznót, szalmáva megperzselték, körül vótak a disznón az emberek, beszélgettek. Elkészítettük a friss húsból a toros káposztát, mán akkor ugyi leültünk enni. A disznónak a karmonádlija oda lett rakva, mert hát estére vót mán leves is és tettünk bele színhúst is. A nagy negyven literes fazikba főztük.

Akkor a hurka meg a kolbász csinálás se úgy vót mint most, hogy kifő egy kettő, akko miko a vacsorának vége lett na addigra megfőtt a belsőségés még utána álltunk neki a hurka csinálásnak. Éjféléig csináltuk drága jányom. Főleg miko csak 2-3 asszony vót, hát akko nem ment olyan gyorsan a munka. Na meg hiába vót valahon 10 asszony is ha nem értettek hozzá, azokka nem sokra mentünk. Előtte való éccaka azé nem aludtunk mert este készültünk hozzáfele, hajnalba keltünk, azut meg sokáig fenn vótunk. Gondolj csak bele mikor éjfélre kifőtt a hurka és még el kellett mosogatni azt a sok fazikat, lábasokat, mindent. Nem hagyhattuk reggelre mert beleszáradt. Feltettük a vizet mindig, hogy jó meleg legyen oszt a nagy zsiros fazikakat csak úgy mostuk. Azt gondold-e hogy a disznót miko mosták még ahhoz is melegítettük a vizet mert a hentes nem szívesen nyúlkaált a hideg vízbe. Főleg miko télen vágtuk a jó -10 fokba, akko még igazi téli időjárás vot. Másnap regge meg utnak indultunk és vittük a kóstolót. Nem mondanám, hogy olyan sok

jutott, mert volt, hogy 20 helyre kellett vinni. Nekem is vót sok testvérem, az uramnak is, na a jó szomszédok. Meg hát akko vissza kellett vinni mindenkinek aki nekünk is hozott.

AGY1: Milyen volt egy temetés?

AK3: Akkor ha meghalt valaki, akkor az egész falú, pláne az férfiak elmentek a virrasztóba. Akkoriba nem úgy volt egy vérrasztó, mint most, hogy hatkor elmentek és már hétkor mentek is hazafele. Mi ha elmentünk hét órakko és tíz óráig ott énekeltünk. Meg akko a hozzátartozók ottmaradtak vele, a halott nem maradhatott magába, hanem reggelig ült ott a rokonság. Mert az az éccaka úgy volt nyilvánítva, hogy a tisztelet ezzel van megadva, mert itt már annak a halottnak több éccakája nem lesz. Nem úgy mint most, hogy a halottas házba ott hagyják magára. Nincs már meg az a tisztelet, lassan nem lesz aki megsirasson minket. Igaz, hogy az életnek az a rendje, hogy születünk és meghalunk, de nem mindegy mikor és az sem, hogyan emlékeznek ránk vissza. Most azt mondják az emberek, hogy nem jönnek a vérrasztóba, há ű se jön majd az enyimre.

Na de elmondom neked, hogy az én Juci testvérem papiba ment férjhe, ott meg a vót a szokás, hogy mentek halottat látni. Tegyük fel ha meghalt valaki délbe akkor már 2-3 órákko az asszonyok mentek halottlátóba. Ennek annyi vót a lényege, hogy vittek egy kis virágot és körbeülték a halottat. Ilyenkor azt beszélük, hogy hogy halt meg, beteg vót-e vagy nem. Nem vótak olyan sokáig, mert körülbelül egy órát ha voltak, utána este mentek vissza a vérrasztóba énekelni. Ki volt a házból hordva többnyire a bútor meg szinte minden, főleg ami tükrös volt. Na azt vagy letakarták vagy kivitték, mert azt mondták nem szabad a halottnak meglátni magát. De ott tele volt a ház emberre, aki meg nem fért be az kint állt az udvaron, de senki nem ment haza korán.

AGY1: Halotti tort tartottak régen?

AK3: Persze, hogy tartottak, régen volt még nagy tor csinálva. Főztük a levest, tőtött káposzta, krumpli vót hússal, mindent készítettünk.

AGY1: Térjünk rá kicsit az ünnepekre. Hogyan telt régen egy Karácsony, Húsvét?

AK3: Nagyon szép ünnepek voltak ezek. A fiúk mentek a jányos házhoz húshagyó kedden, Húsvét utáni keddi napon oszt akko mentek locsolni vedrekkel. Kihívták a jányokat, ott már a veder vizek ki voltak készítve, a fiúk rendezték a vizet, locsolták őket lefele, úgy mentünk be a házba, hogy csorgott mindenhon rajtunk a víz. Vasárnap mindig a családé volt, együtt mentünk templomba. Hétfűn jártak kölnivel locsolni, na akkor adtuk a hímes tojást amit otthon csináltunk. Hagymahajas vízbe kifőztük a tojást, rátekertük

befőttés gumiva a levelet, virágszirmot na miko mit, hogy legyen rajta valami díszítés és azt osztogattuk. A nagyobb fiúk nem mindig vették már el.

Vót ám olyan szokás is, hogy húsvétko meccs volt, a jányok mentek ki, zsebkendőbe be volt kötve a tojás és amelyik fiú tetszett a jánynak akkor adott neki egyet. Ezek vótak a szép dógok, mert a mai gyerekek már semmi ilyet nem tudnak. Én visszaemlékszek, hát vótak a nagy lekvárfőzések, meg szüretetek, azok voltak az igazi szórakozások nekünk.

AGY1: Önök mentek barkát szentelni? Milyen szokás fűződött ehhez ?

AK4: Mifelénk mindig az asszonyok mentek barkát szentelni virágvasárnapkor, mert az ő dolguk vót a család lelki békéjéért imádkozni. A megszentelt barkát aztán hazavitték, eltették a kereszt mellé, hogy védje a házat a villámtól, betegségtől meg mindenféle bajtól. Ha valaki nagyon beteg lett, egy kis darabot még a teába is beletettek, mer azt tartották, gyógyító ereje van. Így vót ez, amióta az eszemet tudom.

AGY1: Tessék nekem mesélni a lekvárfőzésről.

AK3: Ó hát levertük a szilvát, este magoltuk megféle voltunk annyian mint a hangyák, tudod akko még nem volt televízió meg telefon, hogy mindenki el legyen foglalva, alig vártuk, hogy valami munka legyen és össze tudjunk ülni, beszélgettünk segítettünk egymásnak. Na este kimagoluk másnap regge odatettük korán raktak katlant, az üstöt beletették, összehívták a fiúkat jányokat, vótak a kavarók oszt akkor volt a cibere evés. A kavarófát adtuk egymásnak körbe. Miko én jány vótam, Ábrány Jancsi hermónikával jött a legvárfőzésre, hogy tudjuk mulatni is.

AGY1: A szüretre, hogyan tetszik visszaemlékezni?

AK3: Nekünk mindig sok szőlőnk volt, édesapám már előkészítette a puttonyt, kimosta a hordókat, mindig mi hordtuk a kútról neki a vizet, annyiba tudtunk segíteni. Másnap reggelkorán míg nem vót az a nagy meleg mentünk lefele a kertbe, mindenki kifogott egy sort és jól érezve magunkat, sokat nevetne szedtük a szőlőt. Az erős emberek hordták felfele buritották bele a nagy dézsába, olyan finom must volt belőle, hogy nocsak. Ebédre mindig sütöttünk egy jó szalonnát, abból az igazi húsos házi szalonnából.

AGY1: Május éjszakája akkor, hogyan volt ünnepelve?

AK3: Hozták nekünk a nagy májusfákat, akkor még nem volt rajta a sok csokoládé meg pezsgő, csak teli rakták a fiúk krepp papírral minden színű volt rajta. Volt aki szerenádot is kapott. Mondjuk édesanyám mindig kapott, édesapám rokonja nagy zenész volt és minden éjfélbe jöttek, húzták a szép nótákat.

AGY1: Nagyon szépen köszönöm a sok hasznos információt.

AK3: Nagyon szívesen remélem tudtam neked segíteni.

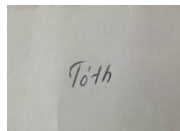
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Я, Товт Цінтія Ноємі Норбертівна, підтверджую, що користувалась ChatGPT (<https://chat.openai.com/>). Я використовувала його для перекладу іноземномовних текстів, а також зверталася за науковою літературою, пов'язаною з моєю темою. Я завантажила свою роботу в повному обсязі і ввела наступні дані 15 квітня 2025 року:

1. Я використовувала його для перекладу іноземномовних текстів, а також зверталася за науковою літературою, пов'язаною з моєю темою.

Отримані таким чином дані були використані для доопрацювання та перероблення тексту з метою отримання кінцевого варіанту роботи.

Товт Цінтія Ноємі Норбертівна

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Toth Cintia Noémi_Magyar szak_Magiszteri dolgozat_2025 (2)-4-58

Науковий керівник / Експерт

Автор **Аніко Чурман-Пушкеш**

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

0.35%

0.35%

КП 1

16.56%

16.56%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

13436

Кількість слів

106176

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	3
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	14
Парафрази (SmartMarks)	a	1

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-klein-gyorgy-mezokaszony-szulotte/	25 0.19 %
2	https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-klein-gyorgy-mezokaszony-szulotte/	10 0.07 %
3	https://kmf.uz.ua/hu/hirek/megtartottak-a-szol-a-fulemule-vii-karpataljai-nepzenei-es-neptanc-tehetsegkutato-dontojet/	7 0.05 %
4	https://kmf.uz.ua/hu/hirek/megtartottak-a-szol-a-fulemule-vii-karpataljai-nepzenei-es-neptanc-tehetsegkutato-dontojet/	5 0.04 %

з домашньої бази даних (0.00 %)

порядковий номер	заголовок	кількість ідентичних слів (фрагментів)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.00 %)

порядковий номер	заголовок	кількість ідентичних слів (фрагментів)
------------------	-----------	--

з Інтернету (0.35 %)

порядковий номер	джерело URL	кількість ідентичних слів (фрагментів)
1	https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-klein-gyorgy-mezokaszony-szulotte/	35 (2) 0.26 %
2	https://kmf.uz.ua/hu/hirek/megtartottak-a-szol-a-fulemule-vii-karpataljai-nepzenei-es-neptanc-tehetsegkutato-dontojet/	12 (2) 0.09 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

порядковий номер	зміст	кількість однакових слів (фрагментів)
------------------	-------	---------------------------------------